

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **13** (266), serie nouă. Miercuri 3 9 1996. Preț: 600 lei

mărturia lui dimov

**Sadoveanu
și
Kabbala**

ADEVĂRATUL NECHIFOR LIPAN

**ibrăileanu, 60 de ani
de la moarte**

**ADELA,
UN ROMAN
AL GELOZIEI**

Deva

LUCRĂTORIA

de ȘERBAN LANESCU

A-ți alege săptămânal subiectul potrivit, într-o vreme când provocările din realitatea imediată și/sau media(tiza)tă se înmulțesc dar, mai cu seamă, se întesesc – iată un joc tentant, ori, dimpotrivă, o corvoadă, asta dacă ajungi să te-ntrebi cumva asupra rostului. La urma urmelor, cui ce-i pasă, **într-adevăr**, de cine și ce spune/ scrie! Domeniul informațional este – s-ar putea aprecia – bântuit de inflație. Pen' că, indubitabil, acum, în România se comentează, se „pălăvragește” excesiv și e greu să nu-ți amintești de „virtutea” națională: **aflarea în treabă**. Dar, te poți întreba în continuare, fără ca întrebarea să provină din ori să disimuleze negarea libertății de exprimare, ba tocmai respectând și iubind mai mult decât orice libertatea, te poți întreba deci: **să fie oare spontană, firească, această propensiune excesivă spre exprimarea publică a orice, oricât, oricum?** Nu cumva „de dedesubt” sau „din spate” acționează ocult „ceva”, altceva decât nevoia de comunicare (fie întru comuniune, fie întru oprobii adversarului, fie și gratuit) valorificată, pe cât posibil, comercial? „Oho, iar teorema conspirației! Că e unii dom' le care peste tot vede numa' lucrătura securiștilor!” **Touché!** Însă, uite, **io**, totuși, ca „ardeleanul”, încăpățanat, bunăoară în ruptul capului nu pot uita că un foarte bun, un eminent profesionist într-ale psihologiei sociale – mă refer, cu respectul ce i se cuvine, la S. Chelcea – este în slujba S.R.I. Fără a fi deloc, cu siguranță, singurul singurel. A crede că la „Ștefan Gheorghiu” lumea nu se îndeletnicea decât cu priticirea și papagaliceala marxism-leninismului îmbogățit cu/de discursurile lu' nea Nicu e o prostie, de altfel întreținută. Mancurtizarea nu poate fi făcută de mancurți. Dovada, și fiind greu de supraestimat, a fost ditamai „plesneala” sinistră din dec. '89, ca și tot ce a urmat de șase ani încoace. **Simularea democrației**. Adepți convinși până la fanaticism ai „ingineriei sociale”, to' arășii activiști, adică, desigur, nu cei de toată mâna, ci to' arășii activiști „subțiri”, isteți, harnici, citiți, plimbați prin Occident cu misie, au fost puși la treabă să revigoreze un sistem politic gripat, „tema de casă” având drept sarcină/ problemă centrală **cum poate fi negată libertatea individuală prin libertate**, sau, altfel spus, **inovarea unui simulacru de democrație care să funcționeze la fel de eficient în menținerea controlului social ca și un regim politic totalitar**. Pluralism, ordine/stat de drept, proprietate privată, piață liberă, societate deschisă, drepturile omului ș.a.m.d.? Prea bine, fie, dacă numai așa mai pot fi obținute parole din „Occident”. Oricine poate fi imitat verosimil. Iar libertatea de a „pălăvrăgi” este, s-a dovedit ca fiind printre cele mai inofensive, ba chiar prielnică Puterii. Lăsându-i, chiar îmboldindu-i să „pălăvragească” despre libertate, cum s-ar spune, **pe marginea libertății**, „amărăștenii” uită să mai și fie chiar liberi. La fel ca și credința, libertatea poate fi goliță de sens și stăpânită prin ritualizare și transpunere în spectacol. Cu dube înșesate de scutieri pregătite pe „străduțe lăturalnice”.

IOANID

de NICOLAE PRELIPCEANU

Fără tam-tam, discret, s-a stins poetul Ioanid Romanescu. Deși era bolnav de cancer, și se știa asta, nu s-au repezit să-l intervieveze domnișoarele ignorante ce foiesc în presa cotidiană. N-a organizat nimeni licitații ca să-l salveze, nu s-a dus nimeni la președinție și parlament ca să obțină bani pentru o iluzorie salvare a lui.

Ioanid Romanescu a fost un poet care ar fi meritat mai multă atenție, dar critica generației lui a obosit ori se ocupă de altele, iar generațiile mai tinere nu știu cum să-i îngroape mai repede, dacă s-ar putea chiar de vii, pe pușinii scriitori din generația imediat premergătoare care n-au avut bunul simț să înceteze încă din viață. (Răbdare, băieți, toate la vremea lor.) Nu-i nimic. N-o să-i micșoreze valoarea lui Ioanid Romanescu cine știe ce vorbărie agresivă a te miri cui în vreo emisiune de televizor. Ioanid a scris și a publicat multe cărți. În toate există poezie adevărată, modele de poezie. În tinerețe, citeam cu glas tare cui voia să asculte, uneori chiar domnișoarele de atunci, mai aplecate spre cultură, care nu se gândeau la presă, din poeziile lui. „Fac plajă pe acoperiș, îmi permit...” spunea

unul dintre versurile lui de atunci, „invităm și nebunul de la etajul cinci”, spunea altul. Eram uimit – și mai mult – de nesfârșita lui inventivitate, de fantezia sa dezlănțuită, care s-a menținut până la ultimele sale cărți.

Odată, demult, m-a salvat de la nu se știe ce: m-a văzut alb la față după o noapte de pocher și m-a îngrijit ca un adevărat prieten, mi-a cumpărat mâncare de la bufet, închis când m-am trezit eu, ca să am când mă trezesc, mi-a spus cum arătam și că altfel, cine știe... De atunci să tot fie vreo 20-25 de ani. Ne-am văzut tot mai rar. Tot cam pe vremea aceea mi-a scris ce procese neplăcute se petrec în el, că nu mai aude... Ei, întotdeauna alb la față, cam ca mine când m-a salvat... Ne-am mai văzut de câteva ori și încă mai auzea. Acum, în sfârșit, nu mai aude toată zarva asta, din care el, ca un mare poet ce era, n-a făcut niciodată parte. Moartea lui a trecut în tăcere. Ziarele n-au scris, nu l-au plâns, n-au pierdut pe unul de-al lor. Ceea ce chiar așa și este. Ioanid Romanescu a rămas ce era, un mare poet și în moarte, ca și în viață. A venit vremea să-l citim din nou, cu atenție, chiar dacă nu mai putem întotdeauna cu glas tare.

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Victoria Popazu (*dactilografă colaboratoare*), Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.
Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (lei) și 40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:

INFOGIP
Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în **Catalogul publicațiilor** la poziția 2048.

acolare

REȘITENII

de MĂRIUȘ TUPAN

Iepoca e aur a compromis multe idei și instituții, blamabile doar în parte, iar cei care s-au grăbit să privească în urmă de mânie, imediat după decembrie abulic, au aruncat o dată cu lăturile și copilul, uitând probabil că ei înșiși aveau nevoie de săpuneală și mai multe ape pentru a se spăla de păcate. Am demonstrat la această rubrică, dar și cu alte prilejuri, că nu-s un nostalgic, că mă despart hotărât de un „trecut negru, dar cu o luciditate ce exclude ab initio fanaticismul. Recuperarea unor creatori autentici – care, nu-i așa, au slăvit cuplul prezidențial! – ca și admiterea unor câștiguri spirituale e obligația fiecăruia din noi, dacă dorim să ocolim vendetele spre care ne călăuzesc, de obicei, fanfaronii și ipocriții. Spun toate astea gândindu-mă la destinele unor cenacluri literare, în viziunea câtorva nihilști, un colectivism gregar, care stimulează suficiența și impostura, ifosele și amatorismul, fără să admită confruntarea de idei, salvarea prin polemici, reabilitarea unui climat simpatice, greu de prevăzut în alte condiții, iar când o localitate e departe de un centru cultural puternic, stimulative, când instituțiile formative absentează, e clar pentru toată lumea că prezența acestuia e salutară, benefică. Așa cum se întâmplă la Reșița, un oraș industrial veritabil, care, paradoxal, înregistrează un număr record de creatori, dacă-l comparăm cu localități congenere, și nu doar la o cotă nominativă. Peste 40 de volume au fost editate în perioada postdecembristă – în mare parte comentate în revistele de prestigiu ale țării – iar numele unor creatori de-aici nu mai stârnesc întrebări și nedumeriri, fiindcă aceștia au devenit familiare literaților. Nu e în intenția noastră să stabilim ierarhii – ar fi nedelicat și chiar aberant, când artistul e unic în felul său, fără să ființeze în

comparație cu alții! – , dar câteva persoane, în curs de a deveni personalități, merită menționate. Radu Cernătescu (alias Constantin Rupa), colaboratorul nostru permanent, e abonat al diverselor concursuri și festivaluri, excelând, deopotrivă, în poezie, dramaturgie, critică literară, fiind un comentator pentru un domeniu în care mulți încearcă și destui se rătăcesc, ceea ce nu-i cazul lui. Olga Neagu, Ion Chichere, Octavian Doclin, Constantin Stancu, Nicolae Sârbu, Gheorghe Zimcescu, Gheorghe Jurma, Călin Chincea și mulți alții înnobilează o cetate de foc ca și o revistă trimestrială, publicația cenaclului cu același nume – **Semenicul** – apărută în condiții remarcabile. Oricât entuziasm ar exista din partea creatorilor, oricâte zberi ar fi în cadrul cenaclului, toate astea ar rămâne în fază de proiect dacă nu s-ar găsi în vecinătatea autorilor oameni cu propensiuni manageriale și artistice, cum e directorul Casei de Cultură a Sindicatelor, Horațiu Vornica, omul care sfințește locul dar, mai ales, stimulează avânturile „orașului cu poeți”, cum e adesea denumită Reșița, și girează activități culturale de anvergură. Când în alte părți confrerii mercantile au sacrificat actul cultural și au stimulat doar birocrăția, molipsitoare și pe la case mai mari – vorbeam de fapt de Ministerul Culturii – strădaniile de pe Bârzava ni se par exemplare. Acesta a fost și motivul pentru care am oferit câteva pagini scriitorilor reșițeni (veți observa că destule nume sunt în premieră) și nu ascundem intenția că ne vom deplasa și în alte orașe și, dacă vom descoperi aceeași efervescență creatoare, nu vom întârzia să o subliniem în paginile revistei noastre. Despre descentralizarea culturii putem vorbi și în acest mod.

MEMORIA RĂULUI

de LAURENȚIU ULICI

Ceea ce ni se întâmplă în această vreme de tranziție nu ține numai de conjunctura social-politică, de înfățișarea de moment a societății, ci este și consecința unui fel de a fi al nostru, cu adânci rădăcini în istorie. Asta este premisa de la care pornesc aceste eseuri despre starea de fapt a ființei noastre la scara clipei dar din perspectiva timpului. Scopul lor – dacă scop poate fi numit e de a dovedi justetea vorbelor lui Shakespeare: „nu în stele ci în noi înșine sălășluiește vina“, chiar dacă vorbele au căpătat demult o culoare incoruptibilă de postulat. Să îți minte întâmplările fericite ale vieții tale este sigur reconfortant și, poate, stimulator, să le îți minte pe cele rele e, probabil, inconfortabil și, sigur, instructiv. Memoria binelui te face să plonjezi în reverie și să **suporti** istoria cea reală așa cum e, cu un soi de distanțare mirosind deopotrivă a indiferență și a resemnare. Memoria răului te ține treaz, cu toată ființa în alertă, încurajându-te să faci istoria cea reală pentru a nu repeta coșmarul, cu alte cuvinte te implică în devenirea propriei povești. Fără cea dintâi am fi un simplu contur mineral niciodată fixabil, precum mercurul, fără cea de-a doua, o simplă vegetație. Sunt oameni care au o foarte bună memorie a binelui și o mai slabă memorie a răului și sunt alții care au o bună memorie a răului și o slabă memorie a binelui. Popoarele, la fel. În ce ne privește pe noi, românii, pe cât avem de bună memoria binelui, pe atât avem de slabă memoria răului. Cea mai recentă dovadă este creșterea considerabilă, la numai șase ani de la revolta din '89, a numărului nostalgicilor după anii optzeci. Ei nu-și mai aduc aminte de foamea, frigul și frica pe care le-au îndurat atunci, în schimb își amintesc că aveau în acei ani un loc de muncă asigurată, că pâinea era

ieftină și că, deși magazinele erau goale, se descurcau. Dacă la o scară individuală efectele negative ale acestei subțiri memorii a răului sunt în bună măsură estompate, sau poate, compensate de un relativ confort lăuntric (evident, nu-i face nimănui plăcere să-și amintească, fie și terapeutic, momentele rele pe care le-a trăit), la scara unei comunități, a unui popor, ele sunt, mai bine zis pot fi, și pregnante și dureroase. Diminuarea capacității de apărare colectivă în fața răului este un astfel de efect, care, la rândul-i, majorează amenințător riscul repetării răului. Nu e obligatoriu ca istoria să se repete, însă atunci când se repetă, printre circumstanțele favorizante trebuie trecută la loc de frunte slaba memorie a răului la nivelul comunității. Ideea de a șterge cu buretele un trecut nefericit al unei întregi societăți este, în pofida opiniei curente, neproductivă, ba mai mult, oferă o șansă de reiterare a nefericirii. Din păcate, nevoia de conciliere, mai presantă la nivelul comunității decât la nivelul individului își face deseori din uitare o condiție pentru împlinire. Nu puțini dintre cei care pun împăcării condiția uitării invocă drept sprijin, printr-o lecțiune totalmente greșită, principiul creștin al iertării. Ei nu știu sau se fac a nu ști că iertarea creștină ar fi lipsită de sens dacă ar pretinde, s-ar întemeia sau măcar ar presupune uitarea.

Când slăbiciunea memoriei răului nu e numai o calitate genetică, așadar înăscută, ci una hrănită prin educație, așadar dobândită, consecințele pentru comunitatea care o posedă sunt încă mai întristătoare. De pildă, în episoadele istorice cu încărcătură explozivă, potențial schimbătoare de sistem socio-politic cum ar fi revoltele sau revoluțiile, repede

transformate, la comunitățile cu o slabă memorie a răului, în retorică derizorie sau în cealaltă, asta în ciuda aspectelor tragice ale episodului respectiv. Întâlnirea, mai mereu întâmplătoare, dintre dorința colectivă de angajare în istorie (adică, de a o face) și obișnuința de a suporta oricum realitatea. tipică pentru comunitățile lipsite, inclusiv prin educație, de memoria răului sfârșește – istoria o spune! – deplorabil în operetă (ca la '48, veacul trecut) sau în exorcism deturnat (ca la '89, veacul nostru). În spațiul european, noi și slavii de răsărit – având în comun numai modelul educațional aferent credinței ortodoxe – atestăm constant o slabă memorie a răului. Că modelul educațional joacă un rol important în menținerea acestei dificile memorii ne-o dovedește, între altele, situația net diferită a românilor transilvăneni, mai puțin legați de tiparul ortodox. Nu e o întâmplare că, de exemplu, revoluția din 1848 a declinat în operetă în Muntenia și Moldova și a avut accente grave, la limita tragicului, în Transilvania. Și așa mai departe.

O consolare pentru cei care, ca și noi, nu stau bine în materie de memorie a răului ar fi aceea că procentul de sinucigași e foarte scăzut în aceste medii, spre deosebire de comunitățile care au o foarte bună memorie a răului (de pildă ugro-finicii) unde acest procent e demn de o atenție specială. Și mai e ceva: noi care ținem minte doar binele din rău, indiferent cât de mic a fost acel bine și cât de mare răul ce l-a conținut, avem totuși posibilitatea de a contempla răul și, la capătul ei, de a găsi soluții de imunitate. Problema e că, până acum cel puțin, de prea rare ori am izbutit să actualizăm această posibilitate. De ce? Asta este o întrebare cu răspuns lung. Cândva, cineva îl va da. Deocamdată închei prin a repeta că memoria răului este vitală pentru angajarea în istorie a individului și a comunității și prin a parafraza paulin: dacă uitare este, iertare nu poate fi. Cum noi vrem să iertăm – în numele moralei creștine –, pentru ca iertarea să fie adevărată, iar nu un surrogat, trebuie să învățăm să nu uităm. Nu-i ușor lucru, dar e condiția dintâi a concilierii cu noi înșine și, deopotrivă, cu lumea.

(din „Privirea“)

timpul retrării

GLOBALISM ȘI STRUCTURALISM

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Desigur, structuralismul a lansat în spațiul gândirii teoretice și în civilizație conceptul sistemului și al analizei sistemice. În plus, însă, structuralismul este un atonism – structura se relevă începând cu piesele ei elementare, poate indestructibile – și astfel este opusul globalismului care nu recunoaște drept reale decât efectele, consecințele și cauzele apte să se manifeste în tot sau asupra a tot. Criteriul ontologic structuralist este convergența parțialului – criteriul ontologic globalist este divergența universală a unicului. Astfel „1984“ este descrierea unui globalism; „Brave New World“ este un studiu de structură – de o parte, „Big Brother“, de cealaltă parte, embrionul în eprubetă. Rezultatul pare să fie același; dintr-un anumit

punct de vedere (scopul) chiar este același – din punctul de vedere al căii (și, deci, al efectelor psihice) diferența este enormă. Aldous Huxley a subliniat-o prin 1958 în mai puțin celebra dar enorm mai profunda sa carte „Brave New World Revisited“ – de o parte era stalinismul, de cealaltă parte hrușciovismul.

Vișul celor doi era unul și același (vezi Suharov) – așezarea New York-ului și a celorlalte mari metropole atlantice („ca să nu mai vorbim de statul numit Washington“) sub focul nuclear. Că Stalin o dorea era însă foarte vizibil; că o dorea și Hrușciov înțelegeau foarte bine specialiștii, dar nu totdeauna și nu peste tot, opinia publică. Aceasta era atunci diferența dintre o abordare globală și una elementară a instrumentelor

istorice sau – cu un eufemism – a politicii. Acum diferența este inversă: ceea ce este abordat structural devine un lucru evident și transparent, ceea ce este văzut doar în ansamblu poate rămâne într-o anumită penumbră. Problemele lumii actuale – probleme culturale, literare sau filosofice, economice, strategice și militare – au un evident caracter global. Li se răspunde uneori prin soluții ce se vor globale, iar alteori prin acte elementare. Globalitatea este o necesitate și, astfel, globalismul devine o virtute dar, după cuvântul lui Blaise Pascal „nici o virtute nu valorează nimic decât o dată cu virtutea contrară“ – în acest caz abordarea elementară a lucrurilor.

Tendențele actuale în domeniul impozitelor și taxelor, al monedei unice, în privința tratării similare a educației, sistemului economic, politicilor regionale – toate nu sunt decât expresia globalismului, nu totdeauna fundamentat pe cunoașterea elementară a existenței politico-istorice.

Ca expresie a analizei elementare structuralismul a utilizat multă vreme, în literatură, studiul frecvenței cuvintelor în text. Multe tendințe, pulsioni sau aspirații obscure au putut fi cel puțin presupuse astfel. De ce nu am practica, similar, cercetarea frecvenței apelului la concepte în civilizația de astăzi. Propun pentru moment termenii „tabu“, „catifea“, „rece“,

„schimbare“.

Tabuul a fost acuzat de Freud ca marcă a unei gândiri primitive sau infantile. De un secol acest cuvânt este utilizat de civilizație ca un antimodel. Și, în adevăr, enorm de multe tabuuri au dispărut (referitoare la drept, la sex, la politică, la individualitate). Ne putem oare întreba câte tabuuri au apărut în schimb? Nu le voi numi, ca să nu mă contrazic – ele sunt chiar tabuuri. Există oare o lege a constanței cantității de realitate tabuisată în istorie?

După „revoluțiile de catifea“ întregul univers tinde să devină de catifea: crime de catifea, genocide transformate în amintiri de catifea – așa precum și comunismul.

„Războiul rece“ despre care tot vorbim a fost, de fapt, „Războiul rece mondial“ – acesta a dispărut. Și iată: războaiele civile reci, războaie economice reci, războaiele zonale reci.

Iar „schimbarea“ – noua istorie a planetei – perfectă la nivel global, se traduce în elementar printr-o mulțime de imperfecțiuni, plus o mulțime de neschimbări. Într-o lume în care totul s-a schimbat însă uneori descoperim cu greu pe cei care chiar s-au schimbat, a vorbi despre un „Nou Bethlehem“ ar contraveni, parcă, unui nou tabu – tocmai de aceea merită speranțele noastre: vizibilul este trecut.

García Márquez, GENERALUL ÎN LABIRINTUL SĂU

După propria-i mărturisire, cel care i-a trezit lui Márquez interesul pentru reconstituirea literară a ultimelor zile din viața lui Simon Bolívar a fost Álvaro Mutis, a cărui intenție similară s-a materializat doar într-un singur fragment dintr-o carte rămasă în stadiul de proiect. Márquez se concentrează asupra ultimei călătorii a Eliberatorului, pe fluviul Magdalena, reușind o scriere aflată la interfața dintre reconstituirea istorică și romanescul propriu-zis, jocul ficțiunii și rigoarea faptelor aflându-se într-o concurență permanentă. Opțiunea pentru spațiul istoric nu îi îngreșește scriitorului mișcarea liberă a fanteziei și a meditației, romanul resuscitând totuși întrebarea asupra măsurii în care fantezia se poate afla într-o relație de conlucrare cu istoria. La Márquez, echilibrul ecuației ficțional – istoric păstrează amprenta fragilității, rigoarea sprijinirii pe documente (ilustrată cândva exemplar de către Flaubert) conlucrând cu libertățile de tip romantic, avalanșa imaginativă lăsându-se totuși censurată de obsesia documentară. Concilierea evidentă dintre imaginari și documentar se realizează la nivelul dimensiunilor interioare, mai precis al mentalității și sensibilității personajelor. Acestea din urmă aparțin categoriilor arhetipale, sunt angrenate într-o suită de întâmplări cu semnificații univoce, poartă în psihologia lor sensul inevitabilului, un *fatum*, ori mai degrabă acea antică *anankē* îi împinge spre situația limită, aici asemănarea cu Faulkner ne sa pare evidentă.

Generalul în labirintul său își transcede condiția de roman istoric, elementele de reconstituire pândind în fața celor de permanență umană. (Ed. RAO, p.n.)

Mircea Eliade, MADDALENA

Volum de nuvele, până acum inedite, prefigurând motivele și obsesiile romanelor eliadești (prozele au fost scrise între anii 1932 și 1935): raportul erotic – ascetic, relația dintre visare și sentimentalitate, distorsiunile cuplului conjugal... Erosul devine o problemă de conștiință punând în umbră instințialitatea care, în cel mai bun caz, rămâne un fel de catalizator epic. Este ușor de remarcat, acum, utilizarea experiențelor personale, după cum vocația și patosul autenticității se fac simțite la tot pasul.

Ca întotdeauna, cuvintele de întâmpinare ale lui Mircea Handoca sunt exacte și perfect documentate, la fel postfața și notele harnicului Nicolae Florescu; corespondențele depistate de către acesta între nuvele-bruioane și proza eliadescă de maturitate conving. (Ed. Jurnalul literar, 6400 lei)

Livius Ciocârlie, VIAȚA ÎN PARANTEZĂ

Privire asupra perioadei din viața autorului cuprinsă între anii 1965 și 1977, reevaluată din perspectiva prezentului. Dar nu o privire oarecare, conștiințioasă, „cronicărească“, ci privirea unui dezabusat jovial, a unui caracter cam sastisit și vag dezamăgit de preocupările sale, a unui participant la festivalul dulce-acru al vieții, care – el, participantul – se dedublează în permanență, preferând, în cele din urmă, mult mai delectabila postură de observator inclement; inclement cu sine însuși în primul rând, căci Bibulie (așa își zice autorul) nu face altceva decât să se autodemitizeze cu sarcastică tristețe, să-și monteze și să-și demonteze grăbit măștile, ironia mușcătoare îl împinge aproape inevitabil spre antifrază, spre forme scilpitoare (și insidioase) de metalogism, Livius Ciocârlie (cioranian până la un punct) este, de fapt, un hipersensibil, pentru care contururile vieții se înfățișează în lumina lor adevărată: nebuloasă, incertă deci; viața e în paranteză, desigur, și ca dânsa suntem noi! Depinde, însă, cât de larg este spațiul conținut între simbolicele semne și, mai ales, care ar fi formula de supraviețuire a privitorului/ trăitorului ei. Resemnarea ironică pare a fi pentru Livius Ciocârlie opțiunea ideală. (Ed. Amarcord, 4900 lei)

Mihai Vlasie, AZAZEL

Povestire despre șiragul de aventuri ale diavolilor (conduși de Azazel, tartorul țapilor dispășitori, care poartă asupra lor păcatele oamenilor), ocupați frenetic cu ispitierea Avvelor din primele secole de creștinătate, nevoitoare prin pustiurile Eghiptului. Nu atât povestirea în sine (ingenios și bine condusă) interesează, cât semnalul de alarmă la adresa contemporaneității: păcatele oamenilor depășind cu mult intensitatea păcatelor diavolești, pustiul din vechime se transformă acum în *The Azazel nuclear test field*, un viitor foarte probabil iad terestru, cimitir comun și apocaliptic al unei umanități care și-a pierdut busola.

Limbajul folosit de autor poartă aromele plăcute și inconfundabile ale *Patericului*, sunt picurate culori desprinse din *Viețile Sfinților*, dar, dincolo de reușite efecte de suprafață, să nu uităm că Sadoveanu manifesta o mărturisită neîncredere în iluzia repunerii în circulație a unor stadii lingvistice revoluționale, el preferând obținerea efectelor arhaice prin ritmul frazei, prin solemnitatea povestirii și a dialogului. Se pare că avea dreptate... (Ed. Schitul Crasna-Prahova, p.n.)

Thomas Carlyle, SARTOR RESARTUS. FILOSOFIA VESTIMENTAȚIEI

Primum in remarcă, în studiul introductiv, Mircea Mihăieș, cartea „nu este un tratat filosofic, nici o autobiografie, nici o poveste de dragoste și, totuși, este într-un sens toate acestea la un loc“. În primul rând, romanul reprezintă izvorul principal pentru ceea ce s-a numit *metafizica* lui Carlyle, de sorginte kantiană, interpretată însă nu în sens criticist (ca rezultat al unui examen teoretico-cognitiv), ci în spiritul romantismului, deci mai mult ca o intuiție poetică. De aceea, nu vom asista la o expunere uscată, riguroasă, dogmatică, dar la una îmbinată de umor. Eroul romanului, dr. Teufelsdröckh, este autorul unei filosofii a vestimentației, expresia ironică a filosofiei transcendentele izvorâtă din *Critica rațiunii pure*. Totul fiind haină, totul ascunde un altceva nevăzut. Hainele mirifice sunt spațiul și timpul, veșminte ale aparenței, care ne mențin în cunoștința fenomenală, împiedicându-ne a căpăta cunoștința realității adevărate a lucrurilor, a acelei existențe mai adânci și mai misterioase, a lucrului în sine, *noumenul* din filosofia kantiană. Tot ceea ce cunoaștem este doar un simbol; ce anume se ascunde sub aceste simboluri reprezintă o întrebare tragică, după cum la fel de tragic este și răspunsul: nu cunoaștem și nici nu vom putea cunoaște Marele Secret de dincolo de vălurile aparenței. Metafizica lui Carlyle definește clar o intuiție pur estetică, situată pe poziții antiscientiste, menite a spori misterul lumii; doar amplificând acest mister ne putem apropia cât de cât de adevărul ultim.

Această celebră operă a literaturii britanice vine, pe de altă parte, să evidențieze... antidemocratismul autorului: nu în forța oarbă, stupidă și întunecată a vulgului stă speranța omeniirii, ci în clarviziunea marilor lideri, a elitei, singura capabilă a modela rezonabil lutul colectivității. Un adevăr pe care au încercat, zadarnic și cu perfidie să-l contracizeze bănguielile marxiste și pe care Carlyle îl articulează irefutabil. Să nu uităm că tot Thomas Carlyle este autorul celebrului eseu despre *Eroi*, operă fundamentală, care ar trebui să revadă lumina tiparului în haina limbii românești, mai îngrijită decât cea cu care fusese înzestrată în interbelic. (Ed. Institutului European, 4080 lei)

ANTICARIAT

Vlaicu Bârna, CABANE ALBE, Buc., „Cartea Românească“, 1936

«Inspirația d-lui Vlaicu Bârna ține de o sensibilitate domoală, elegiacă. Nu văd de ce, pentru a exprima un peisagiu sufletesc delicat, e nevoie de eforturi și violențe. Totuși, d. Bârna și le creează cu metodă, căci limba sa poetică este un nefiresc amestec de neologisme nobile, căutate prin dicționare, și de termeni cruzi regionali, pentru care ar trebui să alăture și un glosar. Procedul nu este folosit pentru prima dată de tinerii noștri poeți; el a devenit un fel de blazon, fără îndoială fals, de când au început să-și încurce muza cu tot felul de teorii despre „poezia pură“, despre valoarea muzicală a cuvântului și altele (...)

D. Vlaicu Bârna nu este lipsit de instinctul cântecului, și ritmul lui se simte, ori de câte ori renunță la rețete. Sunt unele procedee, unele motive, unele prejudecăți pe care d. Bârna le-a moștenit de la un poet de autentic talent, de altfel, de la d. Simion Stolnicu (...) Influența poeziei d-lui Stolnicu este mai generală, și versurile sale; nu e o acuzare aceasta, dar a duce mai departe unele scăderi ale acestei influențe înseamnă să vrei să fii ghebos după ce ai constatat că ghebul nu este o atitudine originală, ci o simplă infirmitate (...) Și totuși, d. Vlaicu Bârna e poet, un poet delicat, de șoptă lirică». (din cronică literară a lui Pompiliu Constantinescu, apărută în *Vremea*, nr. 453, din 6 septembrie, 1936, p. 10). Volumul se vinde – 2500 de lei – la anticariatul Scala.

top 5

Librăria Kretzulescu

- García Márquez, *Generalul în labirintul său*
- Mircea Eliade, *Maddalena*
- Michel Tournier, *Meteorii* (Univers, 9000 lei)

Librăria Sadoveanu

- Michel Tournier, *Meteorii*
- García Márquez, *Generalul în labirintul său*
- S. Damian, *Fals tratat despre psihologia succesului* (DU Style, 7000 lei)

Librăria Eminescu

- García Márquez, *Generalul în labirintul său*
- Livius Ciocârlie, *Viața în paranteză*
- Sergiu Tămaș, *Geopolitica* (Noua Alternativă, 3450 lei)

Librăria Alfa

- Thomas Carlyle, *Sartor Resartus*
- Livius Ciocârlie, *Viața în paranteză*
- Mircea Eliade, *Maddalena*

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- García Márquez, *Generalul în labirintul său*
- Donald Spoto, *Marilyn Monroe* (RAO, 14.000 lei)
- Doina Jelea, *Cazul Nichita Dumitru* (Humanitas, p.n.)

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

MĂRTURIA LUI DIMOV

de DAN CRISTEA

Leonid Dimov, care ar fi împlinit de ani pe 1 ianuarie anul acesta, debutat târziu, în 1966, cu volumul „Versuri”. După cartea de debut urmează „Pe malul Styxului” (1968), „7 poeme” (1968), „Carte de ce” (1969), „Semne cerești” (1970), „Eleusis” (1970), „Desiderii” (1972) și volumul „A.B.C.”, în mare parte antologic, din 1973.

Sun aceste lucruri și pentru amintirea lui Leonid Dimov și pentru faptul că foarte merituosă de altfel colecția de poezii români contemporani” a editurii Minescu nu oferă de regulă nici o fișă bibliografică a autorilor pe care îi publică. Acesta e cazul și acum. Selecția culegerii de poezii, intitulată „Baia”, e făcută de soția poetului, Irina Dimov, și începe de la antologia „A.B.C.” continuând apoi cu volumele „La rădăcină” (1974), „Dialectica vârstelor” (1977), „Spectacol” (1979), „Texte” (1980) și „Veșnica întoarcere” (1982). Sunt incluse cu precădere poezii mai lungi ale lui Dimov, fiind lăsate pe afară piesele cu un caracter mai repetitiv, epigramele cu formă fixă (rondelurile), cele care au ca subiect despre Dimov să se vorbească, la un moment dat, în special ca despre un poet al „pețelilor” ori de pură extracție balcanică, românescă, precum și textele de factură academică ocazională. Scriind cu mulți ani în urmă despre „A.B.C.” insistam mai ales asupra volumelor de proză sau istorii ale autorului, cele care aventurau sentimental perdantă pe planul imaginarului se împletește cu absurdul de inspirație urmuziană („Istoria lui Claus și a

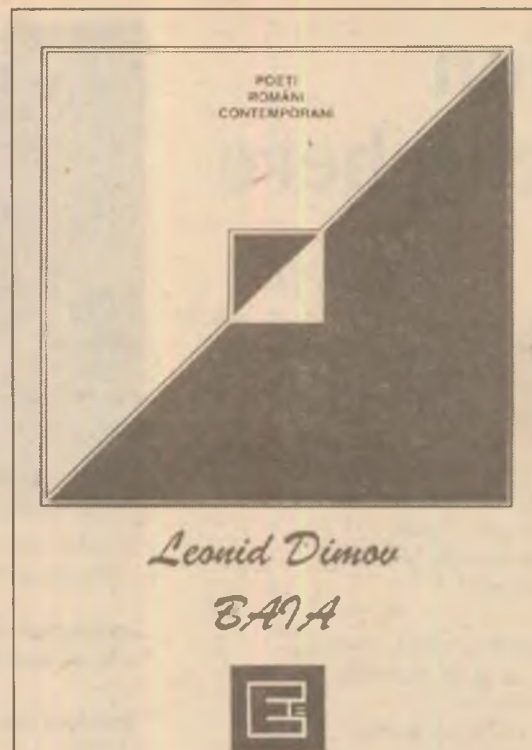

Ștefan Pelmuș

giganticei spălătorese”, „Vârcolacul și Clotilda”, „Lili și densitatea”, „Jeny și cei patru sergenți”). Ele nu sunt incluse în actuala selecție și probabil pe bună dreptate, căci textul reținut, „Povestea acarului și a miraculoasei călătoare”, ar putea fi considerat drept un eșantion pe deplin elocvent pentru acest compartiment tematic dimovian.

Poezia lui Leonid Dimov cred că trebuie reintrodusă în contextul temporal și cultural al apariției sale. Poetul însuși e, de altfel, foarte sensibil la schimbările de mentalitate critic-estetică și dacă unele din poemele sale sunt intitulate „istorii” sau „povești”, poemele publicate înspre anii '80 sunt numite, în spiritul teoretic al vremii, „texte”. La fel, se menționează numele romanticilor germani La Motte-Fouquê și von Chamisso (poemul „Cutia”), dar în poemul final al antologiei, „Linia moartă”, se vorbește despre „scriitură”; ca și despre Richard, Girard, Herbert Read ori Tvetan Todorov. La 39 de ani, când debutează, Leonid Dimov este un creator pe deplin format, mult mai aproape de lirica antebelică într-un sens, de Ion Barbu și Tudor Arghezi, decât de poezia promoției '60. Poet cu serioasă cultură, Dimov preferă materialitatea concretului în locul abstracțiunilor, tehnica rafinată a imaginarului în locul spontaneității speculative, rigoarea prozodică și muzicalitatea formală în locul versului alb. El este un poet aparte, de factură onirică, îmbrățișând manifestările mișcării onirice din '68. În această privință, aș fi înclinat să spun că un rol important în conturarea ideilor „oniricilor”, mai important decât manifestele suprarealiste ale lui Breton, l-a avut marea carte a lui Albert Béguin, „Sufletul romantic și visul”, tradusă de D. Tăpeneag și publicată în 1970, Dimov însuși figurând aici, printre alții, cu o traducere din Apollinaire. Poetul influențelor e, cum se știe, o problemă complicată, adesea cu două tășuri. În orice caz însă, nu puține din temele și preocupările romanticilor germani ori din temele și preocupările lui Baudelaire sau Nerval în legătură cu visul și limbajul oniric, cu analogiile și corespondențele în care creatorul își caută metaforele, cu natura ironică și natura ironiei ar putea fi eventual urmărite în opera lui Dimov. Ideea romantică prin excelență, a identității fundamentale dintre lumea interioară și lumea exterioară, ar putea astfel fi socotită drept o idee-cheie și în creația lui Dimov, căci poetul se exprimă cu precădere pe sine prin fantezii și ficțiuni lirice, prin peisaje și vise, prin reprezentări dramatice, prin analogii și corespondențe ori, cum afirmă, prin „cuvinte aducătoare de imagini și fapte”.

Tema angooasei umane e precumpănitoare, cel puțin cum ne-o induce actuala selecție din poemele lui Dimov, și a nu o raporta la timpul/contextul în care aceste poeme au fost scrise ar însemna să ignorăm evidențele. Universul lui Dimov e, în bună măsură, un univers teribil, halucinant, apăsător și amenințător deopotrivă. Pentru poet arta poate fi un joc, dar e cu siguranță un joc plin de gravitate. Abundă astfel în lumea lui metaforele împrejmuirii, ale spațiului îngredit, secret, sufocant, după cum metafora meteorologică, pe de altă parte, ține mai ales de iarnă și viscol, de ceață și atmosferă irespirabilă. „Eroul liric” aleargă, de cele mai

multe ori, solitar și disperat, cu sufletul la gură, prin tuneluri și labirinte, pe scări și serpentine, de-a lungul a nesfârșite uși și ziduri. Caută și alege de regulă „direcția contrară” sau „sensul opus”. Este înșelat, expus, hăituit și maltratat de mulțime pentru că este „gol”, așa cum se întâmplă în poemul „Baia”, posibil loc al „spălării de păcate”. Întâlnește, de pildă, un „ins portocaliu și dătător de frică”; e așteptat de un domn travestit în oaie, care vorbește din magnetofon și care îi provoacă același sentiment de frică. Aluzia la un mediu kafkian-abuziv e mai străvezie în „O dimineață în curte”, unde niște „lănțari” (Scunzi, slinoși, îndesați./ Cu bărbite-n fuioar, ca de țap./ Cu chipiuri de jocheu pe cap./ Ochii aproape-nchiși mereu./ Gura, ca un mugure violaceu./ Frunți teșite, mâini diafane./ Degete scurte, dolofane”) spionează oamenii, înscriindu-și observațiile în imense registre. O posibilitate de a ieși din acest univers închis ar putea fi visul, dar și acesta e adesea amenințat: „Eu pluteam întristat de moarte./ fulgere albastrii mă goneau dintr-o parte/ în alta. Simțeam o sfâșiere ciudată/ ca după o boală netratată” (p. 15). Ironia care își bate joc de asemenea amenințări sau care răstoarnă termenii, vorbind fantezist și feeric despre realități dramatice, ar fi o altă care de a transcende împrejmuirea. Mitul unui Leonid Dimov ca poet gratuit și evazionist, adept al jocului verbal pur ludic se dovedește un mit fals.

Spre cinstea lor, generațiile mai recente de poezii au repus pe tapet actualitatea poetului, revendicându-se din ficțiunile lui citadine și din poziția sa față de poezie. Ele au realizat mai bine cât de mare poet e Dimov și cât de originală e arta lui poetică, bazată pe mănuierea concretului, a ironiei și a autoreflexivității textuale. De exemplu, la ideea că totul ar fi în zadar și că în toate ar putea sălăslui un „miez gol, părelnic”, poetul se încapățânează să-și continue jocul grav în căutarea speranței: „Și totuși, și totuși, și totuși mă bate/ Gândul să mă mai joc o dată/ Cu bilele mele din sticlă colorată/ Și s-aud cum răd o dată cu mine./ În zornăit, paserile androgine/ Din încăperea./ Ia să păstrăm toți tăcere” (p. 45).

Poezia lui Dimov, cum spune el însuși, nu ține de „esențe” metafizice dar de „scriitura” concretă care nu refuză „narațiunea, ironia, imaginile glumețe”, creându-și în același timp un „ritm tentacular” ce-l obligă pe cititor la meditație. Polemică cu realitățile dar și cu alte arte poetice, scriitura lui Dimov inventează, în chip lucid și recuperator, o lume pentru toți, aceea a cărții.

Leonid Dimov: *Baia*, selecție de Mariana Dimov, editura Eminescu, 1995

ion chichere

Viziuni

XI
un fulger bâlbâindu-se sub apă
și cozile aprinse ale peștilor
înebuniți de spaimă

și mari bucăți de stâncă
muindu-se în gura sunetului
ca niște vocale
care nu mai pot forma
cuvântul

deasupra mării clocotite
în cerul de pucioasă
păsărilor
li- s-au lipit aripile
de corp

între crengile arse
ale copacilor
luna s-a înmuiat și s-a alungit
ca un cuib de smoală

Dumnezeu va muta omul
de pe pământ

XII

văd cum șarpele iese din ou
ca un lăstar înmugurit de măr
văd cum mâna femeii
iese din umărul bărbatului
ca o aripă înflorită

un copil desenează livada
cu un cui pe o piatră
în șanțul desenului
îi curg din nări
două râuri de vată

aici e locul unde sămânța
se face ou
se vede timpul
când va făta zeppelinul

puii lui orbi
cu aripi lipite
și solzi de pește
în loc de pleoape

văd cum balena
iese din ou
văd zeppelinul
fătându-și puii

XV

în cele patru vârfuli
ale rombului
stau neclintii
cei patru cavaleri

ei stau cu spatele
spre centrul rombului

în centrul rombului
este un ou

în ou este ochiul

în ochi este imaginea
celor patru cavaleri

arcul sabia cumpăna coasa
secolul anul luna ziua

deasupra oului
în cer
este un nor
în formă de pasăre

XVI

punctul cel lipsit de contraste
stă în sine odihnit
și înghite toată întinderea
dintre piatră și nor

mintea și sufletul se-nfricoșează
nici cu floarea de cui
nu îl pot compara
nici cu vârful de rază

punctul cel fără geometrie
răspunsul întrebării nepuse
numai Tu îl poți înțelege
Doamne Isuse

.....
.....
.....
.....

Iartă-ne nouă nebunia noastră
curățește-ne și ne luminează
Tu care ai trecut prin florile cuielor
desculț ca o rază

XVII

în ziua de joi 2 martie 1995 după ce
am încuiat ușa/ cheile albe/ singure
s-au despărțit/
de cheia galbenă./ singure au ieșit/
din inelul compact./

eram înspăimântat. eram în afara
mea
sufletul de trup
doar într-o oglindă se mai ținea

când nu mă vedeam nu eram
când mă vedeam știam
că am fost pe pământ
într-un timp

îndepărtat

cineva bătea piroane în cai
și auzeam trupul lor frumos
străbătut de voci omenești...

XIX

se văd petele mici ale nebuniei
roșiile pete pe pălăria albă a
ciupercii
amanita muscaria

fumul de cânepă a intrat
în fierul spadei. cu alte lumi e
tatuată
placenta de aur
și sub pleoapele lipite
eternitatea se clatină

o barcă din nuiele în cer
și sub ea oamenii
cu capetele pecetluite
în sfere de cupru

sunt limite ale amintirii
.....
venim dintr-un trecut scris
în creierul nostru
.....

XXV

o mie de miei legați între ei
cu o panglică roșie
și sus în cer capătul panglicii
în ciocul de vultur

în blănițele mieilor scaieți de aur
și aripile vulturului întinse
între pește și taur

XXVI

piatra de moară grea/ peste oasele
subțiri/
ale pieptului/ și apăsarea ei uriașă/
strivind inima copilului/ ca pe o
lentilă/
prin care visul mirat/ vedea
realitatea:

am fost cândva grâu
am fost cândva grâu
în pumnul lui Dumnezeu
ca într-o gușă de pasăre...

XXVIII

pe pielea sărată de taur
peste harta de sânge
prizonierii desenează o altă hartă
cu limba.
ei sunt legați de mâini și de picioare
cu lanțuri de aur

ei au scrise pe frunte rețete de
fericire
și formule magnetice
le joacă-n privire
.....

ferma animalelor e proaspăt văruită
(rumegatul televizat)
pășunea a fost trasă la rindea
și horcăitul ondulat.

XXIX

aud clar „rămășițe de inmuri
naționale“...
ce a fost al țărilor acum e al omului.
revoluțiile l-au terminat
l-au topit în arama computerelor
care au înghițit cărțile

și înțgerul va înghiți computerul
Un Dumnezeu pe pământ și un Om
în ceruri
istoria vieții – geografia iertării

XXX

două pâlnii conice din tablă de aur
străluceau orbitor
în soarele memoriei

ele erau așezate
una în vârful celeilalte
între vârfulurile lor era piatra verde

când raza soarelui
a trecut prin centrele pâlniilor
am auzit o melodie cerească
și piatra muntelui s-a ridicat
și sub ea am văzut
harta celor patru romburi

XXXI

viitorul și trecutul sunt o singură
față
a filei.
cealaltă este prezentul
prin care creionul meu
a trecut...

în dangătul pur al duminicii
mâncam pâine cu apă
în desăvârșire. într-o lumină de rai.
și durerile îmi păreau niște desene
vechi
întipărite în carnea unui animal
care a păscut izvorul
și s-a topit...

XXXII

turnau aur în con lângă ziggurat
și romburi desenau pe con
eu terminasem de înviat
și priveam din eon

cum se desface sfântul de om
ca un chenar luminos

.....
.....

XXXIII

în mâna stângă
copilul ține mărul

degetul arătător
al mâinii drepte
și l-a băgat
în ureche

i se învârte capul
din ce în ce
mai repede

până când ochii lui
văd în cercurile pomului
cum scade vârsta omului

FONIA ALBASTRĂ

de VASILE SPIRIDON

Falduri vapoase acoperă sensibilitatea Gabrielei Livescu, versurile sale de debut, din placheta *Amo, ergo sum* (Ed. Noema, Piatra Neamț, 1995), fiind puse sub semnul arpegiului suav. Poeta angrenează, în înlănțuirii duioose, candoarea și delicatețea de simțire cu emfaza expresivă și prețiozitatea imaginativă. Nici o voluptate carnală ardentă, nici o pulsație mai impetuoasă a tensiunii senzoriale nu îi vor obstrucționa idealitatea romanticoasă și ozonificată („Ființa mi-e-ngropată în vrajă mister/ când genele-mi deschid/ lovesc fruntea de cer“ – *Miradoniz*).

Febra erotică și perturbația senzuală se văd refrigerate de luciditate; versurile dau impresia că sunt rodul înțelepciunii întru cumințenie iar nu al împărtășirii experienței afective. Încrăzătoare în platoșa sa ascetică, autoarea își luce programul erotic vizionar până acolo unde i permit regulile morfologice („Tu să-mi conjugii la timpul cosmic indicativ etern/ «amore more ore re»“ – *Memoratrix*) ale limbajului candid, departe de bovarismul de budoar și chiar de fiorul nupțial.

În confesiunile sfioase din această plachetă, dreapta măsură evită autocompătımirea narcisică, dar și reproșurile adresate instanței superioare pentru nedreptele suferinți: „Atunci când eu redată mie/ Voi băntui veșnicia/ aș vrea Tu, Doamne, să mă prefaci/ Într-o pasăre de abur subțire// să mă așezi pe umărul Tău drept, Doamne,/ și-ntr-o două furtuni demiurgice/ să-mi spui «Frumos ai cântat tu în lume»// și eu, aducându-mi aminte de visul vieții/ să răspund «Ca orice nepuțință trecătoare, Doamne»// și Tu să mă privești îndelung, îndelung/ încât să-ți

răspund «Eu nu am crezut că și Tu poți plânge, Doamne»...“ (Voi băntui veșnicia...). Inhibițiile senzuale se produc atât la nivel comportamental, cât și la nivelul limbajului, imaginarul erotic fiind centrat pe izomorfismul simbolisticii eterate, pe un „ciudat ax magnetic“: cânt, cer, albastru, lu(mi)nă, vis, paradis, mister, rouă, zori, boare – sunt cuvinte care revin mereu.

Candoarea, care irigă imagistica și disponerea strofică, are o sursă ambiguă, venită din subteranele premeditării, dar și din superficialitatea stângăciei. Autoarea mizează pe autenticitatea propriei candori („Respiră un destin/ și-mi dăruie un drum// Candoarea-mi este crezul./ Amo, ergo sum...“) și zăbovește în aere de răsfăț și alint, dispozițiile transformându-se în atitudine programatică în numeroasele desene eugenice. Candoarea imaginativă se realizează fără șicane, în versuri înrouate, de o grație liceală.

Furată de propriile intenții în a dieza confesiunea, rezonanța acesteia răsfrânge stările, sentimentele și predispozițiile într-un limbaj subțire, nesofisticat. Poeta tresare cu spontaneitate credibilă în secvențe de presimțiri, provocări și așteptări; metaforele fragede, matinale, mijesc sub impresia fiorului calofil, sintaxa suavă văzându-se încărcată de invadări angelice („migrații de îngeri“, „maree de îngeri“, „maree de paradis“). Se observă, în placheta *Amo, ergo sum*, tendința dramatizării discursului poetic prin intervenții cosm(et)ice; Gabriela Livescu încearcă să-și facă auzită vocea distinct dintre atâtea tonalități notorii, pe un portativ pe cât de generos, pe atât de expus riscurilor vetusteții.

EMOȚIE ȘI DISCIPLINĂ

de OANA FOTACHE

„Slefuitorul de lacrimi“*, volumul de poezie al Victoriei Milescu, își poartă cititorul într-o lume feminină nădată de niște nedefiniți „ceilalți“, cu care nu pare a fi posibilă comunicarea (doar un fragil „noi“, din când în când, să le reziste). Desigur, problema obsedantă e cea a raportului dintre putere și inocență sub diferite chipuri (eul feminin, iarba, fluturii, florile, îngerul). Tirania unui aparat administrativ omniprezent și ingenios, resimțită acut, corespunde supunerii aparent indiferente, în realitate atenția fiind îndreptată asupra (re)definirii personale și a încercărilor de evadare în forme neașteptate: „E timpul/ pentru celula mea din cer/ de lângă oțetarul verde/ Prin conducta secundelor/ vine grav, imaculat/ crinul/ Polițistul recită Bacovia:/ Eu – un iepure curajos, / un foc de paie/ în curtea interioară/ nesupravegheat/ (...) / Viața – o dubă/ spre pușcăriile raiului/ albastre/ îngere, mai evadăm și mâine?...“ („Un fluture de nisip în lanțuri“). Se mai pot cita și alte poeme construite într-o manieră asemănătoare – „Secunde sub cloroform“, „Iarba, printre aeroportate“, „Un loc în picioare“, „Spina Christi“ etc., în care sunt reluate imagini din sfera mușcărită a închisorii, dar nu transfigurate argehizan în flori pitorești, ci juxtapuse fără tranziție simbolurilor purității și iubirii. Agresiunea dă naștere suferinței, bogat exprimată în câmpul semantic al apei. Din

stropi, lacrimi, sânge se formează ploaie dizolvantă, mări, valuri de plâns universal. Amintindu-ne că apa e, mitologic vorbind, un principiu feminin, ne exemplificăm anatemizarea focului, agent distrugător, anihilat în cele din urmă de ipostazele acvaticului („Ziua cu stele în palmă“).

Aventurile sunt povestite într-un discurs fracturat, unica frază a poemelor se ciobește din cauza tensiunii mereu înnoite a conviețuirilor oximoronică. Ca să vă convingeți, citiți „Ploi fără stropi“: „Aș vrea să se sfârșească acum/ ori să înceapă/ alerg și nicăieri/ n-ajung/ aștept și pierd/ cu ghimpții întrebărilor pe tâmplă/ (...) / mă tem de tot și de nimic/ nu-mi pasă/ când stau aici/ săpând tranșee/ pentru prieteni și dușmani“. (Inevitabil, în bagajul cultural al poetei contemporane regăsim sonetele petrarchiene și vestita „Baladă zisă a celor potrivnice“ a maestrului Villon.)

E posibil, totuși, vreun contact între spațiul cotidian și cel ideal, pe care Victoria Milescu le opune categoric? Parafrazând versul final din „Înger și demon“, s-ar putea spune că împăcarea-i... e poemul. Evadatul se întoarce de fiecare dată în închisoarea care e pretextul necesar al poeziei. Materia feminină așteaptă modelarea versului, visează la ascensiunea semnificativă. În afară de poezia care dă titlul volumului, reprezentativă pentru această atitudine este „Și eu...“: „... îmi scutur petalele/

În amintirea lui Gheorghe Pituț

În acest veac poezia s-a eliberat atât de mult de străvechile ei îngrădiri, negându-le rostul, încât a ajuns să se tăgăduiască pe sine și să-și uite esența. Mulți nici nu mai știu care este. Gheorghe Pituț a avut curajul, timp de o viață de poet, să stăruie în cultivarea formelor fixe, a rimei, a ritmurilor, a structurilor strofice, stele fixe într-un cer băntuit de comete tot mai destrămate și mai necerșite. Și nu doar curajul ci și înzestrarea: nu oricine are știința și forța să strunească limba în felul acesta și să împospăteze tradiția fără a-i fi în chip servil tribut.

Cine recitește, fără prejudecăți îngust doctrinare, volumele recent publicate cu atâta iubitoare și competentă grijă, „Stelele fixe“ și „Sonete“, va simți inima bătându-i de bucuria poeziei. A unei poezii care, dincolo de linia adesea pură și intensă a verbului, trăiește în paginile acesteia dincolo de orice determinare contingentă, chiar și aceea a sinelui pieritor.

Acum, când ar fi dobândit, la numai cincizeci și șase de ani, încununarea tineretii, mă alătur, cu dragoste și respect, celor care l-au respectat și l-au iubit.

martie 1996

Petru Creția

pe pragul tău/ implor săgeata, stau în bătaia pocăinței/ in vivo, in vitro/ marea se-mbarcă, banchizele albastre/ din irisul pândit/ lovindu-se/ de ploii sintagmatici.../ Și eu/ ca un lamento desuet/ ard mocnit/ pe cioburi de-ntuneric orgoliul de/ lămâi în floare, vrăbii albe/ din pieptul tău/ smulgându-mă din rădăcini“. Simbolul predilect al poeziei e pasărea liberă să se îndepărteze de opresiva existență terestră („Maestrul de camuflaj“, „Din lipsă de sărbători“). Din fericire, maniheismul se atenuază printr-o echivocitate de conținut: florile poartă „otravă rară“, fructele au țepi, tinerii preoți și chiar sfinți din icoane sunt tentați de evadarea în profan („Cisterne cu agheazmă“). În lumea verbalizată, încărcată de imagini, senzații, temeri, metafora devine, pentru Victoria Milescu, idol, iar poetul – suveranul nerecunoscut. Lucrurile, stările, experiențele fiind intens colorate afectiv, poemele par scrise de un romantic rătăcit într-un timp cu care nu poate conviețui.

Merită să atragem atenția și asupra unui alt volum al poetei, care își va surprinde, probabil, cititorii. „Welcome December!“, apărut în 1994 la editura „Fiat lux“, actualizează specia poeziei ocazionale (evenimentul inspirator fiind momentul 1989). Faptul e demn de considerație, mai ales că nu lipsesc reușitele în acest volum. Într-o atmosferă eliotiană, în care abundă aluziile culturale, poeta ridică la universal concretul unei situații dramatice prin ea însăși. Din acest unghi, poezia capătă o dimensiune în plus. Bilingvismul ediției lărgeste orizontul de interes.

*Victoria Milescu, *Slefuitorul de lacrimi*, Editura Eminescu, București, 1995.

DRAGOSTE PRIN TELEFAXUL STATULUI

Î-ar se-nâmplă că a spart Chiorul un depozit de țigări din afara orașului, vânduse rapid marfa, la jumătate de preț, unui client de încredere și, drept urmare, portofelul său își rotunji formele, împlinindu-se, aidoma femeii la patruzeci de ani. Își cumpără un Opel argintiu, prosperitatea îi crescuse în înălțime, două costume Pierre Cardin, lucind, întunecate, precum un lac în perioada ploilor, pantofi, cravate, băutură și de-ale gurii, împovărând portbagajul mașinii nou-nouțe care (marfă nemțească) părea să nu se prea sinchisească de greutatea ce-i dispăreau în interior, parcă mistuite de un stomac lihnit.

În drum, opri pe o stradă dosnică, pentru patruzeci de minute, nu mai mult, lângă un hotel cam deocheat, ce camufla un bordel accesibil, cu prețuri adaptate clienților din Est, a comandat o blondă și i-a venit o oxigenată, o făptură fusiformă, din Iugoslavia, altădată nu ar fi obiectat, însă, acum, era în bani și s-a enervat, eu am cerut o blondă-blondă, nu un fals, mi s-a acrit, în România, de mărfuri pirat, dar patronul i-a servit-o sec, la prețul ăsta, mai faci și garagață, închide și dumneata ochii, în momentul acela, cum procedează întreg Mapamondul și gata, ce ești așa cusurgiu.

Puțin stânjenită și apăsată de un inoportun sentiment de culpabilitate (deși, ce vină avea ea) fata a încercat puțină conversație, intra în preț, clientul trebuie satisfăcut plenar, nu numai în plan animalic. N-a avut spor:

– Iubitule, o știi pe aia cu ciobanul și rockerița în excursie?

– N-o știu, dar mi-o închipui, i-a înăbușit el tentativa, îmbrăcându-se grăbit, ca și cum l-ar fi cronometrat cineva, iar el ținea să scoată un timp bun, fată a regretat, ei, personal, nu-i plăcea băiatul acesta, puțin smucit, dar le-o fi având și el pe ale lui, poate are nevoie de un ajutor. Și-i stătea bine cu ochelari, probabil știa și el asta, nu și-i scoatea de pe nas nici măcar atunci când.

– Treci pe la mine, uite adresa și-i înfundă un bilețel în palmă. Sunt acasă dimineața, câteodată și seara, lucrez doar luni, marți și vineri, am terminat Psihologia, în timpul liber pictez, mai stăm de vorbă. Noi, cei din Est, trebuie să ne ajutăm.

– Nu știi, o să trec și privi bilețul, căutând o schemă mentală să-i rețină adresa. Am uitat ce vroiam să spun.

– Zii altceva, îl îndemnară buzele umede ale fetei, hrănite, la colțuri, de două mici cuiburi de salivă, dar nu-i mai răspunse, timpul afectat mamiferului din el se consumase, motorul pomi, silențios, în șoapte, clădirea poștei, banii pentru ea, logodnica, e grea viața în România, în privința asta știrile sunt unanime, pentru cei de acasă fură el, riscându-și pielea, aici, între occidentali îmbuibăți, operația maică-si l-a costat mai bine de o mie de mărci, tumoră la creier, mari javre și medicii ăștia, s-au golănit, vor doar valută, la o mai atentă analiză, sunt mai bandiți ca mine, ar trebui să-i chem la vară, să țină cursuri mafioților, hopa, ca întâmpinare, toți golani în fața casei sau la ferestre.

– Bine-ai venit, Chiorule, ești bun de cinste, ai mai dat o lovitură, băftosule, nu-l lăsa să răsufle un țigan pricâjit, cu o cicatrice vânăta în bărbie, în formă de semilună, parcă decupată de pe steagul otoman.

– De unde naiba ați aflat, bă guguștiucilor?

– Simplă deducție, behăi, de după perdea, o voce scăldată în nicotină. Oare nu lucrăm noi cu capul?

Hoții n-au dat importanță pachetelor cu alimente, să nu-și strice pofta de mâncare, și-au sunat la telefon iubitele, fericii că le pot scoate la un restaurant de lux pe socoteala altuia, s-au ferchezuit, apoi au început să ambaleze motoarele hâburilor, furate și alea, în timp ce Chiorul bombănea nemulțumit, în gând. Știa ce-nseamnă o

cătălin mihuleac

masă dintr-asta, într-un local de-ți arde buzunarul, cu lichioruri snoabe, șampanie suspinând, ipocrită, file de morun și alte dihanii acvatice, pate din ficatul cine știe cărui neam de inaripate, cu nume de-ți înnoadă limba.

Ziua următoare, ca de fiecare dată după un așa chef nesăbuit, pomanagii ăștia, scâncind și vâitându-se, își vor freca stomacurile părjolate ca după trecerea tătarilor, dar ce mai conta, fuseseră, pentru o noapte, boieri? Fuseseră.

Pe el, boieria asta îl costa destule parale, aruncate în vânt, ascultând de o tradiție împruțită, o lege ce nu putea fi călcată: dai o lovitură, prietenii sunt invitații tăi, comandă ce vor, altfel te pedepsește Dumnezeu și (bate-te peste gură!), te umflă Poliția, când ți-e lumea mai dragă. Unde mai pui că, în zilele următoare (până unde merge tupeul!), trântorii ăștia pretindeau și bani de medicamente, să-și calmeze ulcerele și gastritele întrerupte din somnolență. E drept, nu prea avea, în rest, de ce se plânge, toți îl respectau, era singurul cu liceul din casa aia plină de români, de facultate nu suflase nici un cuvânt, ar fi sunat, de-a dreptul, suspect, bă tăticule, ăsta are carte, ochelarii sunt de la prea mult citit, vedeți ce-i fuge mintea.

– Bă puturoșilor, se adresă în direcția unei buturugi acoperite de o cămașă albă și o pereche de blue-jeans, ce se foia în jurul lui, admirându-se în oglinda din perete, care-i reducea cu douăzeci și cinci la sută corpolența, eu îmi frământ mintea și voi hibernați pe spezele mele, sunteți de-a dreptul nerușinați. Eu risc și voi sugeți prin somn, ca pisoiașii, din țâța mea.

– Lasă, șefule, pentru noi ești un părinte drag, și doar știi ce simte o mamă pentru puii ei.

– Nu știu, sunt mamă pentru prima dată. Însă, sper să vă între în... Renunță să-și continue dojana, fiindcă șmecherul era absorbit complet de operația de ajustare a unghiurilor picioarelor, responsabile de ruperea câtorva perechi de ciorapi. O mulțumire bleagă deschidea buturugii larg gura, cu dinți rari, plantați din doi în doi, o gură care reclama o imediată suplimentare a numărului de dinți.

În următoarele trei sferturi de oră, s-au petrecut următoarele evenimente în restaurantul cu mese alipite, să-ncapă toți (câți sunt, maică Precistă, numai antreurile costă o avere și acuși sosește felul

doi) și nu numai în restaurant:

– unul din invitați a descumnat-o „stricăță incultă” pe nevastă-sa, iar femeia, prizoniera unei evidente uluii, i-a cerut să repete. Omul s-a conformat și s-a ales cu maioneza și muștarul în cap. Apoi, pufnind liric pe nări, au comandat două taxiuri, pomind-o în direcții opuse.

– aproape din senin, tocmai când își făceau apariția stridiile, în serii de câte șase, doi meseni au început să-și care, cu nemiluita, pumni în direcția părților vitale, continuând, astfel, o dispută, aparent nevinovată, pe teme fotbalistice. Săritori, alți doi prieteni au încercat să descurce încălcitele ițe ale controverselor, dar au fost repede angrenați și ei, fiecare de câte o parte, desigur. Rănile și dantura descompletată i-au silit să renunțe la îmbietorul festin, retrăgându-se, nu înainte de a-și cere cuvenitele scuze.

– automobilul cu două perechi de invitați izbucni din stâlp, pasagerii fiind transportați în ambulanța la Reanimare, șansele de supraviețuire rămânând doar teoretice.

– una din tinerele fete a fost mușcată, prin surprindere, de câțelul proprietarului restaurantului, deși atentatorul părea patruped la locul lui. Sunat imediat acasă, medicul i-a dat a înțelege victimei că orice întârziere a vaccinării antirabice o poate costa scump.

– alți trei amici, sosiți de mai puțină vreme din România și manifestând, în consecință, o firească fragilitate a tubului digestiv, au fost, la rândul lor, conduși la spital, măcinați de insuportabile crampe abdominale.

Se subînțelege că ieșirea din scenă a personajelor de mai sus a antrenat-o și pe cea a însoțitorilor de sex opus ai acestora.

Acestea-s cauzele, grație cărora, după patruzeci de minute de foc, Chiorul s-a trezi singur la masă, Dumnezeule, recunoștință veșnică a răsuflet el, privind recunoscător, în sus, ce nesperată economie am făcut.

– Nota de plată și-ncă o sticlă de whisky, ceru ospătarului, retrăgându-se într-un colț discret al restaurantului.

Consultă ceasul, ce devreme, pot bea în tihnă cine să mă mai deranjeze. Și de data asta mersese perfect, încă patru-cinci lovituri babane și se putea întoarce liniștit acasă, cu buzunarele doldora, se împlineau doi ani de când plecaseră, de n-ar fi fost ea, nu s-ar fi gândit așa stăruitor, o învățase să nu i lipsească nimic, îi trimisese de toate, bani de mașină și așa mai departe, de-ai lui nu știa decât că-s bolnavi, nici nu le transmisese adresa, ce ros avea, mai mult rău și-ar fi făcut, le expedia bani și atât, noroc că-l mai ținea ea la curent cu situații lor.

A suta oară, scoase, din buzunar, hârtia cu mesajul de un laconism mișcător, primit, ieri noapte, pe aparatul de fax al unui amic de aici: „Încă o zi fără tine”

*

Secretara îi făcu semn cu ochiul, mișcându-și genele, ca pe niște evantaie în miniatură:

– Are, la el, pe cineva, așteaptă câteva clipe.

– Ai idee de ce m-a chemat. Era ner...

– Ți-a întrerupt gustarea, așa-i? Ai puțină salată în colțul gurii, îți dă o notă vegetală.

– Te-am întrebat dacă era nervos.

– A, da, uitasem, mă captivase gura ta. Nu era Aranjază-ți epoleții, ce-i cu tine, n-ai pe cine să-ți poarte de grijă. Cât aștepți, uite ultimul număr din „Veghea Poliției”. Scrie de spargerile din Occident, știi la care mă refer. Cică autorii ar români.

– Baliverne. Peste tot, ăștia numai români văd. Au pe cine arunca vina. Parcă occi...

– Dă-i naibii. Mai bine spune-mi dacă mi-ai adus ce te-am rugat... Caseta video cu Toi Cruise.

– Am uitat, la rândul meu, dar nu te îngrijor:

–o aduc. Te pomenești că, în momentul de față, oftezi după Tom Cruise. El e cel mai potrivit să-ți încheie plutonul vedetelor ce ți-au mototolit earsaful în îmbrățișări imaginare.

– Ești răutăcios. Dar, în parte, ai și tu dreptate. Adu-mi caseta și n-o să-ți pară rău. Știi că am suflet bun.

– Și frumos ambalat, pe deasupra.

– Ești fin observator. Da, am înțeles, domnule general, imediat. Poți intra, te așteaptă.

– Ia loc, domnule căpitan, ce-i cu dumneata, ești palid rău, bei un păhărel, mă dor ciolanele, cu gloile astea canceroase, zici că cerul transpiră prin mii de pori sau, mai bine spus, curge puroi din mii de bube, dă-l pe gât, mai torn unul, o să te chem mai des pe aici, mă mai ozonez și eu, în preajma tinerilor, măcar pentru un sfert de ceas nu mă mai

simt un polițist șcălit de mușcăturile anilor, aaa!, să nu uit, vroiam să-ți transmit un fleac, fii, te rog, mai vigilent, noaptea, în serviciul de gardă, cineva trimite faxuri în străinătăți, știi cât de delicate sunt, acum, treburile astea, desigur că nu poți fi dumneata acela, nici nu se pune problema, apropo, am auzit că te-nsoiri cu o fată delicioasă, se vorbește că e putred de bogată, cică un prieten îi trimite din Occident o groază de bani, he, he, nu băga în seamă, gura lumii, bine că te descurci, felicitări, desigur că te poți retrage, ești liber, bea-ți însă, paharul și dă-i de capăt palorii ăsteia, nu-mi place deloc, extraordinar, ce scund sunt pe lângă tine, parcă aș fi rădăcina ta pătrată, abia acum observ, când m-am ridicat ca să ne strângem mâinile

VEDERE GENERALĂ CU CAPELĂ ȘI ZGRIPTUROAICĂ

Trecuse aproape o jumătate de zi de când bătrânica își lovea zadarnic mâna scheletică de uși potrivnice. Sub ploaia rece, căzând în verticale neostenite, aducea din profil cu silueta jigărită a propriei cărje.

Își clinti din nou trupul gârbov, acoperit cu pălăria subredă a umbreluței de soare. Cu pași nărunți, porni agale, jucărie de odinioară ce și-a răstrat, ca prin minune, starea de funcționare.

Nu-i fu la îndemână să-și urce anii și reumatismul în tren și să coboare în târgul moldav, de culoarea scrumului. Ținea însă așa de mult să vadă, pentru ultima oară, capela zidită de bunicul ei, om cu frică de Dumnezeu, boier mort în pușcărie.

Și-acum, preotul enervat, cu lexic de birjar: vine-i zgripturoaica asta care visează capele la ora ieseii? Unde s-ar ajunge dacă tot norodul ar da mama în lăcașurile sfinte oricând ar pofti? Nu s-ar putea să-lucească, Doamne iartă, dracului toată șandramaua? Poate să fie, cotoroaia nesuferită și nepoata lui Pește, pe el nu-l interesează.

Bătrânica nu prea avea rodajul mitocăniei și nici timp să și-l mai facă. Nu pricepea, în ruptul ei, dacă-i așa nervos de ce nu a încercat cu pudotol? Să fie ea vinovată că vremea trece și oamenii îmbătrânesc? Ehe, să mă fi văzut acu' treizeci-patruzeci de ani cu pălărioară și pantofi noi, ce v-ați mai fi întrecut în a mă pofti înăuntru, mă rog, distinsă doamnă, ați fi tras fotolul și m-ați fi tratat cu fursecuri și coniac aromat.

Dar vremea pantofilor s-a dus și bătăturile mă dor cumplit acum, când mai am o bună bucățică de bani până la Înalt Prea Sfințitul, Mitropolitul, să-l aplaud pe preotul ăla irascibil.

Ce om cumsecade, Mitropolitul, cum i-a poruncit preotului s-o primească, să poată vedea Capela, i-a dat și un bilet. A bătut, apoi, la ușă, cineva (slujnica?) a luat biletul și a rugat să aștepte.

Ei, o fi ațipit și el, preotul neprietenos, cu fața prăzdată de vinișoare rozii, de-ți venea să pui mânașag ca toată viața și-o petrecuse în cărciumă.

Scoase din poșeta scorojită (ehei, ce poșetă fusese asta pe vremuri!) o bucată de brânză învelită în două felii subțiri de pâine. Se așeză pe băncuța din fața Capelei și-ncepu să plimbe între gingii sandvișul rupt în bucățele mici, potrivite gurii fără linți. Mesteca, mulțumită, privind ploaia melancolică ce și cernea zăbrelele cenușii. Căscă șișurel, ducând politicoasă mâna la gură, apoi altădată se înnași de primul...

Ei, până o veni preotul să deschidă Capela, să mă-nțind puțin pe băncuță, mă dor toate, dar absolut toate...

Conferința săptămânală de presă a poliției județene se apropia de final. Colonelul dădu peste cap o ultimă înghițitură parfumată din ceșcuța de cafea în care (nimeni nu trebuie să știe) își turnase

câteva lacrimi de coniac. Ziariștii sorbiră și ei ultimii stropi din ceșcuțele de cafea în care li se turnase chiar cafea.

– Ah, ar mai fi ceva, deși un caz nu prea

bogdan suceavă

AȘ VĂRUT SĂ ȘTIU DE UNDE-I LUMINA

A tunci când Maria Cremene a născut un prunc cu două capete și patru mâini, tot satul s-a speriat de moarte, calculând că anul 1980 trebuie să însemne sfârșitul lumii. Copilul a apucat să trăiască două ceasuri. A deschis către lume două perechi de ochi cumplit de mirași, a dat din mâinile lui ca niște aripioare de crap o bună bucată de vreme, apoi s-a stins fără măcar a scânci sau a scoate vreun sunet către lumea aceasta. Peste două luni, vara Mariei Cremene, care era de-o vârstă cu ea, urma și ea să nască. De data asta, copilul care a venit pe lume a fost atât de înspăimântător, încât moașa a izbucnit în țipete de groază, l-a lăsat între așternuturi și a rupt-o la goană prin sat, închinându-se. Poate c-o fi neamul acela blestemat, ziceau oamenii. Poate li s-a stricat sângele așa de rău încât au ajuns să nască lighioane, nu oameni. Ies la lumina zilei, trăiesc două ceasuri, apoi se sting fără a plânga ca toți copiii. Pentru ei nu se află nimic în lumea asta nici de văzut, nici de plâns. Veneau să tulbure oamenii – apoi se duceau nebotezați în lumea lor.

De fapt, în anul acela nu s-a născut în sat nici un copil normal. Din cele șase nașteri, fără a pune la socoteală cele opt lepădări de prunci pe care nimeni nu le-a provocat și nimeni nu le-a putut înțelege, nici una nu a adus pe lume un pui de om cu două mâini, cu doi ochi, cu două picioare și un singur cap. În fiecare duminică, biserica se umplea de oameni tineri îmbrăcați în straie de doliu, care plângeau înaintea altarului și

interesant. Spre dimineață, de lângă o bisericuță periferică a fost transportat la Morga cadavrul înghețat al unei cerșetoare, suspect de bine îmbrăcată, cu o eleganță ramolită, dacă-mi permiteți termenul, o eleganță de prin anii treizeci. Vom verifica și la Ospiciu, nu-i exclus să fie vreo veche pacientă fugită de acolo.

se temeau în rugăciunile lor că, în curând, cele șapte peceți se vor desface și va scrie cu sânge pe cer.

Atunci când Ioana Cremene, altă vară a femeii care trăise cea dintâi nefericirea unei nașteri absurde, a adus pe lume un prunc cum sunt pruncii de când lumea, tot satul se strânse la ei la poartă, să-l vadă pe cel mic și să se bucure cu toții de dezlegarea de sub blestem. Cu obraji roșii, cu ochii albaștri pe jumătate închiși, cel mic plânga de ofile a iarba. Oamenii au râs, s-au bucurat. Tatăl pruncului a scos din beci butoiușul de palincă și l-a desfăcut acolo, în curte. Au băut. S-au îmbătat atât de tare încât au început să se sperie unii de alții, printre umbrele ce li se năvăreau în miez de zi, făcând pe monștrii.

Când copilul a tăcut, au tresărit cu toții. S-au scuturat din beție, s-au speriat de moarte. Au năvălit unii peste alții în odaia lui, să vadă ce i s-a întâmplat.

Adormise. Cu un pui de om fericit ce era, înainte de a se rătăci și a zăbovi la lumina zilei o întreagă viață, se odihnea. Era zdravăn și obraji lui arătau sănătate.

După două luni, în timp ce tată-său amesteca jarul în sobă și mamă-sa cârpea o cămașă, cu o voce abia auzită pruncul a întreat:

– De ce azi s-a înserat așa devreme?

Spaima lor a fost atât de mare încât au trimis numaidecât să vină părintele, cu cartea și tămăia lui, ca să citească de deochi copilului.

– Dar n-am nimic! a protestat el.

Părintele Dimitrie nu mai văzuse niciodată prunc care să vorbească înainte de botez, și în ceaslovul cel cu Viețile Sfinților aceasta nu era defel una dintre minunile întâlnite în lumea creștină.

– Da, părinte, a zis pruncul, am auzit că nu se întâmplă.

Glasul lui era slab, abia de, înțeles, dar timbrat cu o siguranță pe care n-o au nici cei maturi.

– E adevărat, părinte, a zis pruncul. I-am ascultat pe ai mei vorbind prin casă și de la ei am prins.

Era peste măsură de înțelept, cum s-ar fi născut deja bătrân, deja înțelegând toate lucrurile vieții. La șase luni cunoștea toată lumea din sat, avea scurte dialoguri politicoase cu fiecare om în parte și făcea, atunci când se strângeau lângă leagănul lui mai multe persoane, glume al căror spirit îi ajuta pe toți să uite de necazuri, ca și cum vorbele lui i-ar fi transformat pe toți în copii.

Pe atunci, l-au întrebat care ar vrea să-i fie numele și el, râzând, le-a răspuns că de-ar fi întrebați pruncii, nici unul dintre ei n-ar fi dorit să primească nume. Au oroare de cuvinte. Așa că, i-a rugat el, nu mă numiți în nici un fel, deocamdată.

Iar când tată-său a pierdut cheile de la pivniță, de față cu numeroasele rude ale mamei sale, pruncul i-a spus:

– Le-ai lăsat în hambar, în cuiul de la grindă. Du-te și ia-le de acolo.

Pruncul nu fusese niciodată în hambar și nimeni nu-i pomenise vreodată de cuiul acela. N-au înțeles cum a făcut asta, dar au priceput repede că are darul înaintevererii. De aceea, aflând că poate găsi fără greș toate obiectele care s-au pierdut vreodată pe cuprinsul munților, au început să-l asalteze cu întrebări. Unii au vrut să știe unde e gura peșterii în care se afla ascunsă comoara haiducilor, alții au vrut să afle poteca unde-și pierduse inelele pe vremea răscoalei boieroica Mărgineanu-Știrbey, în timp ce oamenii cei mai simpli nu voiau să li se spună decât unde să-și sape fântâna în curte sau unde să-și dea copiii la școală, la oraș. Pruncul le oferea tuturor cele mai bune sfaturi, iar de era vorba de ghicitori încurcate ale destinului, răspunsurile lui erau

fără greș. El a provocat în felul acesta venirea camioanelor blindate ale armatei pentru a verifica dacă în peștera cu gura acoperită de o lespede nu se află cumva o comoară care să poată fi luată în proprietatea statului. Cufărul ce se afla acolo era plin cu pistoale cu pânlie și burdul, dintre cele socotite moderne la 1848, iar zvonul despre inelele boieroicaei s-a dovedit a fi pură fantezie. Cuvintele pruncului aduseră în sat mai multă vânzoleală a armatei și a securității decât se petrecuse în anii '50, pe vremea când arestaseră jumătate din partea bărbătească a satului ca să-i interogheze despre cei ce se ascund în munți. Prin sat se vânturau mașini blindate ale armatei, de teren, venite de la baza militară din munte, de la Dragoslava; mașini de oraș, negre și cu număr mic, venite de la București; salvări dotate cu cămăși de forță și gardieni pricepuți gata să ridice pe orice sătean care ar fi afirmat că dă crezare spuselor unui prunc.

Sătenii îl credeau cu toții. Dar acea șiretenie pe care n-o au decât ei, acel fel de a glumi și de a spune pe jumătate adevărul care nu se află pe lume decât în satele de munte dinspre Ardeal, doar aceste strategii discrete i-au salvat pe toți în decursul examenelor psihiatrice la care a fost supusă toată suflarea satului. Era pe vremea când la București partidul se lupta cu membrii așa-zisei „secte transcendente“, ale căror obiective greu de imaginat erau exact acele minuni pe care le înfăptuia fără greș și fără nici un efort pruncul.

În vremea aceasta, el a învățat să scrie și să citească într-o după-amiază de joi, când cineva uitase lângă leagănul lui ziarul „Scânteia“. Pe baza unor deducții, extrem de rapide, a înțeles că între lumea cuvintelor și pozele cu secretarul general al partidului există legături care pot fi repede înțelese. Cu adunarea, înmulțirea, extragerea radicalului și logaritmul neperian a fost mult mai simplu pentru că a descoperit, într-o luni dimineață, uitat pe masă de tatăl său, un manual rupt și scorojit al muncitorului forestier, unde se calculau cantitățile de metri cubi de lemn după circumferința și lungimea copacilor tăiați. Până la vârsta de doi ani ajusese de departe omul cel mai învățat și mai respectat din sat, în așa fel încât, atunci când doi tineri se iubeau și vroiau să se căsătorească, la el veneau să ia binecuvântarea.

Îl întrista peste măsură când îi vedea cum se iubesc, cum se doresc, și cum într-un an ajung să dea naștere unui pui de monstru care nu trăia decât câteva ceasuri. Își muncea capul cu întrebarea despre nașterea atâtor prunci loviți de blestemul lui Arie și Nestor, și nu putea spune nici măcar de ce de la nașterea lui nici o altă naștere normală nu mai avusese loc.

Părinții lui au devenit tare îngrijorați atunci când au înțeles că el avea virtutea lacrimilor și plângea nopți întregi pentru suferința altora. În plus, picioarele nu-l ascultau, erau moi și în loc să crească ele se chirceau pe zi ce trece, până în ziua în care fu clar tuturor că nu va putea umbla niciodată și că toată viața și-o va petrece în leagăn, în scăunel sau în căruș.

El era cel mai puțin afectat de asta. Cei din jur îl ajutau ori de câte ori era nevoie, iar Ioana, mama lui, stătea totdeauna aproape ca să-i slujească așa cum numai unui domn i-ai sluji. Pruncul întreba despre toate: despre mersul celor politice, despre câți miei fată anul ăsta oile, despre manualele de trigonometrie și de fizică nucleară care se găsesc în comerț, despre romanele S.F. care pot fi citite de la biblioteca sătească, despre viziunile futurologice ale lui Arthur C. Clarke sau Alvin Toffler, despre alegerile din Franța pe care se pare că le va câștiga stânga și despre sănătatea lui Leonid Brejnev, care se pare că s-a șubrezit cu vodcă. Toate acestea până în ziua de duminică în care sărbătoreau cu nași, popă, veri și verișoare pe el, pe pruncul cel fără de nume, ce nu acceptase niciodată să fie botezat. Atunci el, care împlinise trei ani și sta în capul mesei pe un taburet cioplit anume pentru infirmitatea sa, făcu semn cu mâna și spuse, livid:

– Niciodată în satul nostru nu se vor mai naște copii normali.

Femeile au izbucnit în plâns, iar bărbații și-au coborât privirile în pământ.

– Nu e vina voastră, continuă el. Nici a vrăjilor, nici a descântecelor, nici a blestemelor.

Le povesti apoi cum în a doua jumătate a anilor '60, după vagul conflict ideologic între comuniștii români și cei ruși, armata română primise indicația să facă depozite de materiale radioactive care să scoată, la nevoie, Români. de pe orbita militară sovietică. Laboratoarele patriei le-au produs și le-au făcut să lucreze. Generali plini de zel au ordonat să se producă mai mult decât era nevoie, apoi tot ei au găsit de cuviință să le stocheze în baza de la Dragoslava, într-o peșteră naturală amenajată special. De acolo s-au scurs elemente radioactive în pânza freatică ce alimentează toate fântânile satului și de aceea copiii ce se nașteau nu păreau a fi născuți pentru această lume, ci pentru alta.

Le-a spus lucrurile acestea trei zile înainte de a se stinge, palid și împăcat, fericit de fi înțeles teoria cea mai modernă despre mutații și despre radiațiile asupra ființelor vii, după ce înțelesese până în cel mai mic detaliu taina nașterii sale și după ce simțise că singurul lucru care face ca lumea aceasta de erori să aibă sens este dragostea. S-a stins la doi ani după ce gospodarii armatei au decis să desfacă pe piață ciupercile de excelență calitate din ferma armatei de la Dragoslava. Erau dulci ca mierea și pline de substanțe hrănitoare, erau ieftine, creșteau teribil de repede și de aceea erau avantajoase economic. În fiecare zi sute de kilograme de ciuperci, cum nu sunt decât pe la noi, creșteau în serele fermei. Camioanele le încărcau în zori și până la orele zece se duceau, proaspete, în piețele din Sibiu, Brașov și București. Atunci s-au publicat cele două tratate celebre în artă culinară, lucrări de renume mondial: „Preparate tradiționale românești pe bază de ciuperci de munte.“

Două picturi de Tudol Meilan

ÎN TRE DOUĂ POPOARE

de ALEXANDRU GEORGE

O cercetare de ordin istoric, dar și foarte interesantă prin deschiderea ei spre cea mai acută actualitate s-a tradus recent, dar a fost mult prea puțin comentată de presa noastră culturală: e vorba de compactul și doctul volum **Imaginea românilor în spațiul lingvistic german**, de profesorul de la Heidelberg, Klaus Heitmann. (Originalul apăruse la Köln, în 1985, dar a pătruns puțin în țară, difuziunea fiind sabotată de autoritățile comuniste și de lunga serie a „naționaliștilor” ceaușști; acuma ne este mult mai accesibilă prin traducerea excelentă a reputatului germanist Dumitru Hâncu, ed. Univers, 1995). Autorul a năzuit indiscutabil la știință, dându-și seama de gravele erori ce pot fi comise din acumularea neselectivă de mărturii, venite de la observatori ocazionali, superficiali sau chiar anchetatori mai serioși veniți cu propriile lor idei preconcepționate sau cu un spirit de inconștientă deformări subiective. Ceea ce spune cutare sau cutare călător german prin țara noastră într-o epocă sau alta, afectând sectoare foarte limitate, rezultat al unei șederi mai îndelungi sau chiar al unei conviețuiri de ani de zile, e propus de autorul cărții după o analiză de maximă stringență și cu o permanentă prudență în spirit științific. Sunt invocați așadar binecunoscuții F. J. Sulzer (asupra căruia s-au scris multe în istoriografia noastră), sau Mite Kremnitz o persoană de deosebită inteligență și bunăvoință care a petrecut decenii întregi la noi în țară, dar și dr. E. Fischer, autorul cărții **Aus Alt-Bukarest**, 1906, dar și al altora, și care pare să fie autorul avut în vedere de N. Iorga când scria: „Cutare sas, doctor de ochi, care a căpătat la noi o clientelă bună, desigur ceva avere și s-a împărțășit și de funcții oficiale, dr. Fischer, a scris dăunăzi, dealtmintrelea rămânând în București, una dintre cărțile cele mai pline de ură față de noi care să fi ieșit în ultimele timpuri. Principiul cel vechi al aventurierilor rămâne încă neatins: exploatezi pe valah, faci bani din încrederea și prostia lui, îl batjocorești între ai tăi și-l dai dracului cu toate ale lui, cât poți de iute.” (apud: G. Călinescu, **Ist. lit. rom.** ed. II, 1981, p. 614). Mi se pare totuși curios că autorul acestei **Imagini...** nu a pus la contribuție observațiile ce se lasă surprinse în paginile de notații și memorii ale regelui Carol I, în fond cel mai bine situat om din spațiul germanic, care nu doar s-a confruntat cu noi, dar ne-a și păscut, în sensul cel mai autentic al cuvântului. Așijderi, poate că ar fi trebuit măcar pomenită pentru reacția tipic stărnită **Analiza spectrală a Europei**, de Hermann Keyserling, un balt acesta dar aparținând spațiului cultural german și care a făcut consemnări asupra noastră care țin de observația cea mai generală.

Că un autor ne este favorabil și altul nu, este în afara discuției acestei cărți; o observație chiar greșită, deși pare întemeiată, poate rămâne foarte semnificativă pentru spiritul în care suntem abordați și despre mentalitatea celui care o face. În alt spirit, deci, decât acela al naționalismului ultragiatic, eu îmi voi concentra mirarea într-o singură constatare: ce puțin și ce greșit suntem înțeleși! Și asta de către niște oameni care s-au ostenit și care provin dintr-un mediu interesat de România mai mult decât multe altele. Noi am trezit curiozitatea germanilor din perioada avută în vedere de autor dar asta nu doar pentru „exotismul” nostru. Și totuși...

Nu e vorba de rea voință sau de proastă dispoziție, ci de precaritatea observațiilor venite de la niște oameni indiscutabil bine intenționați. Unui om venit din spațiul „faustic”, dinamic și înclinat spre activism, ingeniozitate și spirit industriuos, românul, chiar și cel din secolul ultim, pus în mișcare de societatea nouă, liberală și capitalistă, îi apărea ca un personaj apatic, inert,

leneș sau măcar inactiv, mulțumindu-se cu frugalitatea, cu simplitatea vecină cu sărăcia. Omului cu inteligența practică, educată în vederea rezolvării unor probleme de ordin material, în deplină libertate, ba chiar stimulat de politica stăpânirii sale, care verificase că bunăstarea celor de jos nu se face neapărat în detrimentul acesteia, omul moldo-valah, resemnat să se vadă spoliat, grijuliu să-și ascundă avutul oricât de modest, descurajat de insuccese și piedici la tot pasul, îi apare, în cel mai acut contrast, ca o ființă de pe altă lume; observatorul este fatalmente înclinat să ia constatările sale drept tare de ordin etnic.

Căci, din păcate, puțini germani compară pe români cu vecinii noștrii sârbii, bulgarii, albanezii, grecii, rușii; termenul lor de referință este „omul occidental” cu caracteristici mai aproape de ei înșiși. Apoi, este foarte greu să faci observații semnificative dacă străbați o realitate geografică și etnică în diagonală: erau țaranii la fel cu boierii? Oamenii de la munte cu cei de la șes? În fine, târgoveții cu sărăcimea regiunilor străbătute? Un observator care ar fi venit prin Transilvania, ar fi întâlnit acolo pe români mai ales sub forma țaranilor și păstorilor, având calitățile și defectele lor. Dar la București dădeau peste altă lume, iar boierimea, în măsura în care i-ar fi fost accesibilă, era total diferită de obiectul anchetei sale inițiale.

În stabilirea unor „trasături generale” orice occidental se lovea de mari dificultăți. Căci el nu putea în nici un caz să observe decât o situație de fapt, anumite constante; dar cât de sigure erau acestea? În decursul celor o sută de ani care au precedat anul 1917, cel al masivelor pătrunderi de mase germanice în România, țara noastră s-a schimbat spectaculos, s-a aliniat la altă politică, a acceptat deschis standardele occidentale, ceea ce nu se putea să nu lase urme profunde. Și toată această perioadă a fost de indiscutabil ba chiar spectaculos progres, pe care nu-l pot sesiza decât arareori cei care nu cunosc situația de la început. Deși nu sunt omise din observații „progresul” și un anume dinamism general, nimeni nu poate sesiza o situație și trasa un tablou în mișcare.

Este limpede că nu am fost cunoscuți cum trebuie și deficitul acesta, devenit unul de politică externă germană, s-a dat pe față în perioada scurtă și convulsivă a neutralității noastre (1914-1916), intrarea României în război de partea cealaltă fiind o mare surpriză, aproape de neconcepționate pentru opinia publică germană, dar și pentru cei mai competenți cunoscători în momentul izbucnirii marii conflagrații (pentru psihologia noastră a românilor, dar și pentru ignorarea noastră de către germani, ar fi de comparat situația altor țări din zonă: cum au reacționat în fața războiului grecii, bulgarii, albanezii, popoare care viețuiau în orbita Berlinului și aveau pe tronurile lor monarhi germani). Al doilea grav moment care pune în lumină același deficit de înțelegere a fost subestimarea noastră de către Hitler, înainte de 1940; faptul că i-a favorizat pe unguri în detrimentul nostru a fost o eroare capitală, căci noi, de groaza rușilor și a bolșevismului, am fi fost dispuși să redevenim ce eram înainte de 1916, un fel de colonie agrară a Germaniei wilhelmiene, metropola noastră industrială, marea noastră finanțatoare. În sfârșit, după '89, interesul germanilor pentru noi se dovedește a fi mult prea scăzut; nimeni nu pare a observa în Berlinul reintregit că, prin fracționarea statelor din jurul României, aceasta a devenit principala forță economică și politică din această parte a Europei, destinată a fi complementul Germaniei.

Am semnalat aceste lucruri încă din primăvara lui '90, arătând însă cu regret că vocația mondialistă a Germaniei a îndreptat-o o jumătate

doru albu COMPLEMENTARITATE

(Lucașul nr. 9/1996)

Te-ai supărat fără motiv
tu, muza mea, și ești plecată...
Că n-am scris chiar așa cursiv
sau c-ai rămas nesărutată?

De vrei, în plâns voi izbucni
ca o fântân-arteziiană,
dar numai nu mă prigoni,
nu-mi scoate rimele din pană.

Complementari am fost noi doi,
adu-ți aminte mai de-apoi

Și recunoaște, haide-hai
(Nu-i cazul să roșești acuși)
Tu erai ochi, eu am fost pai...

ORICE STRADIVARIUS FĂRĂ
ARCUS
E INFERIOR UNUI BUHAI.

Lucian Perța

de veac spre Atlantic, spre lumea occidentală, vechiul interes spre est scăzând considerabil. Și totuși...

Care nu mi-a fost mirarea când am văzut că paginile mele de constatări au fost luate drept doleanțe de către un pamfletar care s-a grăbit să publice în **Dilema** un „serial” imund, veștejind și deformând grav afirmațiile mele, prin care conchideam favorabil asupra modelului german de democrație, arătându-mi însă rezerva față de alte aspecte, deloc neînsemnate. Ei bine, autorul pamfletului, un aventurier internațional care se afla pe atunci chiar în Germania și va deveni oricum un stipendiat al statului german, a fost aprobat, împotriva mea, de înșuși d. S. Damian, asistentul d-lui Heitmann, care a văzut în gestul meu (absolut obiectiv și în fond inatacabil) o manifestare regretabilă. (S-ar putea astfel, pentru un cercetător minuțios cum e profesorul de la Heidelberg și care va scrie o carte despre raporturile româno-germane în ultimii ani, să dezvăluie cu toată surprinderea și eventual dezaprobe toată această poveste. I-o semnalez doar ca să se mire.)

Mă opresc aici, deși după obiceiul meu, de publicist care nu pot redacta recenzii, sunt încercat de tentația de a prelungi discuția arătând măcar în treacăt cum îi văd românii pe germani. Mă rezum la formula cea mai succintă, afirmând că sentimentul general este de admirație puțin speriată. (Asta, în deosebire de groaza fără nici o admirație pe care ne-o inspiră de vreo sută cincizeci de ani rușii și de admirația maximă, lipsită de orice spaimă, cu care noi îi privim pe americani.) Nu mai puțin însă, tipul german îl simțim fundamental străin, ethosul acestui popor este tot ce poate fi mai depărtat de noi, limba de maximă dificultate, deși am adoptat din ea o sumedenie de cuvinte. Modelul german inspiră stimă, chiar dacă ni se pare inaccesibil – și efectiv nu ar putea fi fructificat decât în parte.

Cum istoria cel puțin imediată nu cred că ne va duce din nou la situații de confruntare, între diverse popoare se pot stabili raporturi mai firești decât cele care pretind descoperirea de secrete, instituirea unei dominații și subordonarea oportunistă.

SADOVEANU ȘI KA NECHI

La Sadoveanu, propensiunea pentru filosofia hermeto-kabbalistică nu a condus la exerciții gratuite și aride teoretizări, ea neconstituind pentru prozator un scop în sine, ci doar instrumentul hermeneutic cu care se încerca explicitarea datinilor și eresurilor populare – în ultimă instanță, a întregii noastre etnosofii. Și pe această cale, Sadoveanu căutând a înțelege și a recompune „lumea veche, pe care eu am păstrat-o în visul meu de artă” (Sadoveanu, **Anii de ucenicie**, în Op.16., p.614). Cât despre munca trudnică a cercetătorului, despre acumulările intelectuale care au dublat mereu și subteran proza lui Sadoveanu, prozatorului s-a pronunțat în varii ocazii, demistificând ideea „depozitarului” ancestral: „Multora (...) li se năzărea apoi că literatura mea e o funcție firească în care cheltuiesc puțină substanță, nu cunoșteau pe faurul aburit care se ostenea fără răgaz sub calm înșelător” (idem p.615).

Între eresurile populare românești care interferează mistică „numelor de aur” stă și un rit apotropaic încă funcțional în mediul rural, o datină cunoscută și uzitată de Sadoveanu, anume „vânzarea” copilului bolnav sau „rău ursit” la fereastra casei. Prilej cu care i se schimba pentru tot restul vieții nu doar numele, ci și destinul, căci – sintetizează Sadoveanu – „nu e descântec mai bun decât să schimbi numele” (Sadoveanu, **Ostrovul lupilor**, în Op. 16., p.64).

Datorat, se pare, suprastratului cultic creștin, dar cu posibile rădăcini în aritmomagul gnozei zalmoxiene, acest vechi „rit de împiedicare a unei predestinări” (R. Vulcănescu) miza ab origine pe funcția anticipativă și creatoare de fatum, pe care aritmologia mistică o distribuia valorii numerice a numelui. Căci, în vechime, numele – ca factor (co)ordonator între individ și dubletul său astral – prelua simbolismul numărului obținut prin adăugarea valorilor tuturor literelor. Astfel, în contextul unei universale *sympatheia* și a unei predestinări individuale, numărul/nume putea sesiza asupra codului psihogenetic al purtătorului, asupra viitorului acestuia etc, funcționând pentru individ ca un veritabil blazon. Doar cunoscând rețeaua de determinări magice pe care numărul/nume o stabilește între om și univers (căci, cum ar spune poetul: „Pe-a cerului nemargini el are-o blândă stea/Ce-n cartea vecinicii e-unită cu-a lui nume” – Eminescu, **Povestea magului...** v. 3-4), se poate acționa eficient printr-o „schimbare a numelui”, putându-se chiar „să i se momească noroc” subiectului, așa cum plastic o spune „baciul Dănilă” din **Ostrovul lupilor** (Sadoveanu, loc. cit., p.52). Asupra vechimii acestei cutume, Sadoveanu sesizând prin intermediul aceleiași personaj: „astfel am învățat noi de la bătrânii noștrii” (ibidem).

Acest magism al numelui era încă ilustrat de

aritmologia noastră populară în vechile gromovnice colportate până la începutul secolului XX prin Țările Române, precum cel de la 1785, tipărit „în zilele prealuminatului Al. I. Mavrocordat Voevod (vade sub voce la „Povața d'a cunoaște zodia pentru cei ce nu știu când s'au născut”). Astfel, „Omul care nu va ști aume la ce dzi sau lună s'a născut, spre a și putea citi zodia, să scrie numele lui din botez și numele mamei lui, și să facă din numerile ce însemnează (vezi tabla de la finele acestei cărți – n. edit.) literile din amândouă numele, o sumă la un loc și să lepede din această sumă câte 28 până ce vor rămâne la urmă 28 și atunci să citească acea zodie, pe care o va afla etc”. De semnalat în context că menționata modalitate de aflare a zodiei de naștere pe cale aritmologică, plecându-se de la nume, are o emergență pur kabbalistică, după cum o arată și pasajul de mai jos, extras din **Filosofia ocultă** a lui Agrippa, apărută în sec. XVI: „dacă doriți să știți steaua dominantă (zodia - n.n.) a unui copil, înlocuiți numele său, al tatălui său și al mamei sale prin litere, după numărul marcat mai sus, și divizați suma compusă din toate numerele atribuite literelor cu nouă, făcând scăderea numărului nouă de atâtea ori de câte ori puteți”. (H.C. Agrippa, **La philosophie occulte**, II, La Haye, 1727, p. 288).

În contextul acestei sacralități a numelui, e ușor de imaginat că modificarea valorii numerice a numelui prin schimbarea pronumelui, capătă statutul unei intervenții în destin. Căci, „noul nume – precizează numerologia modernă – deslegându-se de vechile asocieri, oferă un nou flux (vibration) cu care să se atragă și să se exprime un nivel calitativ superior”. Detumarea acestui datum astral cu influențe manifeste în sfera fiziologicului (vitalitate, sănătate, temperament), psiho-patologicului (facultăți intelectuale, pasiuni, vicii), predestinărilor (succese, accidente, moarte), ambientului (familie, prieteni, dușmani) etc, căpătând valențele unei adevărate renașteri (cf. Rajagopal & Shastri, **Universal modern numerology**, New-Delhi, 1978, p. IV-V, 40).

Tot în ideea unei resuscitări, însă cu finalitate strict kathartică, Biserica creștină (fundamentată pe un cult misteric) impune și azi neofitului schimbarea prenumelui laic cu un agnomen de sinaxar a cărui valoare numerică – pentru a desista vechile influențe astrale – trebuie să difere de cea veche. Se iterează în acest mod clasic *renovatio* a misterelor, o renaștere care poate redimensiona corect funcționalitatea mistică a botezului creștin: „(botezul) reprezintă moartea și înhumarea, viața și învierea (...) Când ne scufundăm capul în apă ca într-un mormânt, omul cel vechi este scufundat pe de-antregul învelit în lințoliu; când ieșim din apă, omul cel nou se naște în același trup” (Ioan Chrysostom, **Homil** in Joh., XXV22). Despre un astfel de botez, ca act inițiativ renovator, sesizează și pasajul biblic în care Iisus schimbă numele celor 12 apostoli ai săi (v. Mo.3,16-17)

Pe lângă schimbarea valorii numerice, Biserica bizantină mai impune neofitului și păstrarea primei litere a vechiului prenumen. Astfel, la Sadoveanu, Petru Matei din **Cântecul mioarei**, cu valoarea prenumelui 3, va deveni „sihastrul Pavel” (valoarea numerică 1); „pan Vladislav” (8) devine „ieromonahul Vichentie”

(4), etc. O regulă ce va opera la Sadoveanu și în substituirea ce ies din sfera religiosului. De pildă, Profira Cocoș, hangița de la „Hanul lui Colțun” va deveni Profira Cârlan din **Cocostârcul albastru**; fabulosul târâm „Vizantea” din **Anii de ucenicie** e, desigur, Vrancea, etc.

În acest context, se înțelege de la sine faptul că ritualul apotropaic al „vânzării copilului la fereastră” își pierde eficacitatea dacă prin schimbarea numelui nu se realizează și schimbarea valorii sale numerice. Repercusiunile fatidice exemplificându-se cum nu se poate mai bine în **Baltagul** cu cazul i Nechifor Lipan, cel care înainte de „vânzarea la fereastră” se numise Gheorghe: „într-al patrulea an al vieții se bolnăvise de hidropică și atâta slăbise încât au fost poftiți preoți de i-au făcut sfintele masle. Atuncea, după masle, a venit și țiganka cea bătrână a lui Lazăr Cobzaru, și maică-sa i l-a vândut pe fereastră luând preț pentru el un bănuț de aramă. Primindu-l de la mama lui, Cobzărița i-a suflat pe frunte descântând și i-a schimbat numele, ca să nu-l mai cunoască bolile și moartea. De-atuncea i-a rămas numele Nechifor” (Sadoveanu, **Baltagul**, în Op. 10, p.517-518).

Or, atât Nechifor (în tradiționalul sistem literal slavon: n=50, e=5, ch=20, i=8, f=500, o=70, r=100; adunând, rezultă 753, număr a cărui rădăcină astrală este 7+5+3=15, adică 1+5=6), cât și Gheorghe (gh=3, eo=12, r=100, gh=3, e=5; cu suma 123) au aceeași valoare literală: 6. Un indiciu morfic, faptul că autorul preferă coruptela dialectală Nechifor, în loc de forma încetățenită de sinaxar: Nichifor, ca apare uzitată nu doar de Creangă (e.g., „Nichifor coșcariul”), ci chiar de Sadoveanu însuși: Nikifor, unul din cei „cinci monahi unchi ai împăratului” din **Creanga de aur**, pledează pentru o alegere a fatidicei egalități numerice.

Dincolo însă de detalii, să vedem cum, într-un plan mai general, numele personajelor lui Sadoveanu se integrează perfect, respectând principiul hermetic; **nomen est numen** (numele e un semn), în această rețea de determinări cauzale care susține afabulația sadoveniană.

Ca un **nomen atque omen** (nume și prevestire, totodată), lexemul Nechifor, prin care sadovenologii s-au grăbit a vedea gr. **nikēphoros**, „purtător de victorie”, prezintă o funcționare prospectivă, de sesizare în abisal a mitului osirian, mult mai semnificativ decât forma Nichifor. Rămânând în cuprinsul glosiei grecești și în același context misteric, să remarcăm că radicalul **nekys**, „cadavru”, dă prenumelui Nechifor o adevărată semnificație la text și mai ales la context mult mai evidentă decât forma Nichifor, purtător de victorie. Nechifor, traductibil prin paralelism cu „purtătorul de cadavru”, acționând sinergic prin conotații cu trimerile abisale, „osiriene”, ale romanului. În plus, sintagma amintind și de faptul că Masoneria înțelege omul ca pe un „mormânt al lui Osiris”. Esoterismul masonic reluând în acest caz o uzanță misterică semnalată de Platon în **Kratylos** (400 b-c): „Unii spun că trupul (sōma) este mormântul (sema) sufletului”.

ALA. ADEVĂRATUL R LIPAN

u etimonul nekys, grecescul nekya are o lungată carieră misterică, termenul fiind inițial sacrificiile de conjugare din es a sufletului celor morți. Prin Homer, la termenul a intrat ca subtitlu al cântului XI **Odiseea** (n.b. – pasaj inițiativ în care Ulise la capătul lumii, pe tărâmul Persefonei, a veci nu-l vede luminosul soare“ (v.21), că umbrele morților atoateștiutori), enul devenind ulterior un topos al beneuticii moderne și definind, grație plului homerice, orice clasică coborâre în a „de dincolo de negură“. Cu acest sens, a apărând, de pildă, la Jung, în a sa **logologie und Alchemie**, sau la Dietrich, un comentariu la un fragment apocaliptic evanghelia după Petru, **Nekya Beiträge zur ärung der neuentdecken usapocalypse**.

onex acestui vechi cultorem descins din echi practici inițiatice și prelungit prin **na Comedie**, faustiana Walpurgisnacht, ori milicele călătorii ale Fecioarei Maria la **Baltagul** sadovenian calchiază în datele esențiale modelul comun, revelându-se te de toate ca o inițiativă (pe)trece pe alt tărâm. Simptomatice fiind în acest sens rci ca cea a unui compars fără nume, ematic numit de autor „o umbră“ de pe lat tărâm; „Femeia asta trebuie să fie de **ită lume** (...) Adevărat era – își continuă ul evidenta punere în abisal – că nevasta lui n se socotea ea singură intrată în **altă lume** (n.)“.

nsă epuizările semiotice ale criptonimului ifor nu se opresc aici. Mult mai directe manțe ale unui arhetip inițiativ – și am numit clasică **descensus ad inferos**, urmată de o vatic sau, altfel spus, **ascensus ad superos** ar prin intermediul hagiografiei ortodoxe în ca mulți alții, Sadoveanu va fi găsit o tare a unor străvechi cutume sub haină înă. În paranteză fie spus, unul din zanii acestei teorii fiind chiar prietenul lui veanu, folcloristul A. Gorovei (v. **Despre ântece**, în „Șezătoarea“, Folticeni, 6/1922, 7-192; revistă despre care Sadoveanu, în ele mărturisiri despre sine, va spune că a at toată colecția acestei publicații unice“).

șa de pildă, un mucenic „Nikifor cel vestit patimi“, căruia i s-a tăiat capul în „vremile trațiilor Valerian și Galiin (sic)“ (cf. eiul, în ed. Râmnic, 1779, f.59, col.2-f, 61,), apare sanctificat de Biserică la data de 9 arie, presupusă zi a martiriului său. urându-se altor Sfinți fictivi, ca Teodor ul ori Varlaam și Ioasof, mucenicul for, cu existența sa pur literară, a generat din celebrele **scandalum pusillorum** ită răspândirii de **corpi sancti** din trupul personaj fără biografie localizabilă. astă „scandalizare a credincioșilor“ ând Biserică la o dublare de **nomen** în dar, unde s-a mai sanctificat o „Aflare și ere de moaște ale Sf. Nikifor, Patriarhul gradului“, pentru ziua de 13 Martie. O dată apare și ea în romanul sadovenian. Astfel,

readucerea rămășițelor pământești ale lui Nechifor Lipan se face la trei zile după împărțășania din 9 Martie, adică chiar pe 13 Martie.

Pe lângă moartea mucenicească și o regăsire a rămășițelor sfinte localizată temporal în ultima lună a iernii, aderența calendarului creștin la un scenariu misteric de tip osirian mai e vizibilă și în faptul că tot în noaptea de 13 spre 14 Martie din zodia Peștilor (ultima zodie a iernii), paleocreștinismul serba Paștele, adică moartea și învierea unui alt **deus renascitur**. Abia în secolul al IV-lea, Biserica fixând Paștele în prima duminică de după luna plină din 20 Martie.

Conformându-se mimetismului teofagic: „Dacă nu veți mânca din trupul Meu și nu veți bea din sângele Meu, nu veți avea viață în voi“ (In., 6, 53), în ajunul Paștelui creștinii mănâncă numai „pește“, căci IHTYS, în gr. „pește“, e apelativul gnostic al lui Iisus, lexem format din inițialele cuvintelor grecești **Iisous Hristos Theou Yiös Sotir**, adică „Iisus Hristos Mântuitorul Fiul lui Dumnezeu“. Și iată cum aderența semantică la contextul misteric al prenumelui Nechifor e întărită și dublată de conotațiile creștine ale numelui Lipan, **lipan** fiind o varietate de pește din apele noastre de munte.

Însă funcționalitatea prospectivă a semantemului **lipan** (deci, pește) este cu mult mai profundă, depășind mitul cristic și ajungând până în preajma arhetipului misteric osirian. Astfel, peștele (ihtys) înțeles ca formă figurativă a „tăcutului“ **Logos hagios**, nu era altceva decât cognomenul lui Attis/ Adonis (acest substituit greco-latin al „zeului tăcerii“, Osiris) sărbătorit ca Adonis Piscis în patria sa, Cipru. În plus, în mitul solar al lui Adonis, acesta era ucis de un porc mistreț, animal ce figura în vechile zodiiace (v. muncile lui Herakles) pe locul ocupat mai târziu de Pești. Pare-se că această substituție începuse deja să fie operantă în vremea lui Homer, de vreme ce **Iliada** o evocă aluziv în episodul cu regele Agamemnon care sacrifică primăvara un mistreț ce va fi aruncat în mare ca hrană pentru pești.

La aceeași matrice misterică în care rituri păgâne se contopesc cu scenariul cristic, va conduce prin conotații și Gheorghe, vechiul **prenomen** al lui Nechifor Lipan. Interpretat de sadovenologi doar ca un atribut al „civilizatorului“ Osiris, Jexemul **gheorghios**, plugar, este însă și unul din apelativele mistice al lui Iisus, conform unui fragment pavlician (Iac., 5,7) reluat și interpretat de apologeți: „Iisus a semănat «ca un plugar» cuvântul lui Dumnezeu (...) Ziditorul tuturor“ (origine, **Contr. Cels.**, V, 62).

Nume și semn (**nomen atque omen**), iată principiul hermeto-kabbalistic care adecvează onomasiologia sadoveniană la funcționarea polisemică a unei scriituri ce caută constant esența gestului ritualic într-o necesitate a umanității, punând prin aceasta în acord prezentul profan cu un trecut glorios. În acest fel, întreaga creație sadoveniană plasându-se sub pecetea unui adagiu masonic atribuit contelui de Chesterfield (sec. XVIII) și reluat în varii ocazii de Sadoveanu însuși: „morții poruncesc celor vii“.

mădălina roșioru

Voci. Ecouri.

Presimțiri

Suntem legați unul de altul prin blestem,
cu furie, în simțurile toate...
Te-aștept! Cât să te aștept? De când te chem!...
Să dezvelești în inima răsadului de lemn
O cofă, cu iubirile la toarte...

Prin tine zeii râurilor curg,
cu albia mai roșie-n amurg...
Și, fiindcă unda lor e mai înceată,
Mai este timp pentru-o pădure beată!

Răsună cornul, când vânatul se-apropie din întâmplare –
Să moară dar, s-o naște altul
ca să ne umple de mirare...

Copacii au uitat să zboare!
S-a prefăcut aripa nopții
în ghețuri plutitoare?!

În noaptea asta nu am pic de somn...
geana luminii e departe,
doar în cutia palidei viori
mai este-o-nfiorare-n zori
pe care-aș vrea s-o pun de-o parte.

În noaptea asta n-am să știu
că rătăcesc încă prin trup,
purtându-mi crucea, greu, o duc
meleagurilor de pustiu.

Îmi strig ecoul și nu vine,
e sigur c-a-nceput să ningă
și-a devenit mai 'nalt ca mine
și pâlpaie acuma, să se stingă...

Închide dară ochii, ca și cum
și să gândești e prea târziu,
pentru că astăzi, nu altcând
doar tremur pleoapei voi ca să mă știu.

Afla-vei că e prea zglobiu
să îți mai fiu
ce n-ai lăsat să-ți fiu,
potecile de prea-curând, în
noapte
să umble somnambule, poate...

costel stancu

cineva se apropie cu dinți de ceapă
încercând să te sfășie. ți-e teamă
umbra păsării e la locul ei, însă nezburătoare

vine femeia
– sexul ei abia îl lărgește o muscă –

atunci ești trist

bei până te uiți în lingură
și te vezi cu capul în jos

*
* *

ți-e greață, nu mai înțelegi nimic
nașterea cui tulbură semnele?
undevea în cer linia se desparte de cap
o molie uriașă înghite sperietoarea

apare ciurma, înțelepții își fac vizite
frica lor se umflă acum în pahare

măinile și picioarele tale miros puternic a var
te intrigă locul comun
piața în care toți arată cu degetul o pisică

pe seama ei va fi pus totul...

*
* *

răstorni cana și în locul zarurilor
golul din ele cade și te strivește
(acest final intrigă chibiții...)
dar tu treci podul cu fierea în gură
către seară

apele cresc. ceva straniu
ca și cum dinții ar pluti, nefolositori,
undevea înaintea mușcăturii

intri brusc pendulul te lovește în cap
e ora când oamenii și animalele se iubesc în
dezordine

pe pat o femeie – în haos
desfășori spirala ei otrăvită
apasă pe degete fiecare lucru atins
parcă ar vrea să își ia înapoi sufletul

tu aștepți într-un colț iertarea...

ana ștefănescu

Zorii tăierii

Între două blocuri de piatră
plânge un miel. tramvaiul
piaptână părul albastru al dimineții
și crește între vise
iarba lăudată a somnului.

„taci și tu, mielule vândut
și cumpărat!“ – îmi vine să-i urlu,
dar plânsul lui de miel de lapte,
plânsul din zorii tăierii
se tulbură.

Tatăl risipitor

Ura te roade până la cotor,
zvârle pisicile la marginea orașului
conectat la fire cu înaltă tensiune

poeți reșițeni

noi le-ascultam cu teamă sub
stele țâșnite din țeava porumbului

te înfășori pe mătura cu care aduni
de sub privirea mea frunze neconținute.
tu nu vezi? că nimic nu e-n jur? grădina
în care îți eram copil mai înflorește
doar în amintirea lui

și tu ești singur și te izgonești.

ion mosteoru

Casa cu mânerul la stradă

aranjaseră casa cu mânerul la stradă
ușițele mici din piepturi prin care ieșeau
arlechini cu vizete dădeau buzna –
peste lumină-n apus

sobele mari mai ales iarna
înghițeau aer rece coclit
la para de bârfe ce cădeau
întregi dar subțiri
de la catul de sus
într-o custodie cu franjuri
deși nu se vedeau de liane și pulpe
erau totuși departe
și dacă în colț la băcănia negustorului becket
nu băgau marfă de două ori
pe aceeași măsură încingeau cu sare
într-un ax de metal.

Că trăiau într-o armonie ce nu se lăsa vătămată
e un adevăr
și Dumnezeu de peste drum de după colț
mi-e martor și el (le zâmbea)
îndulcindu-le viața – luându-i de la picioare
ca un frig
și dându-le drumul iată
prin tot ce este al nostru
prin noi și prin noi înșine

... căci simt în aer totul ud

după care ne-am retras în casă
eram ca două petreceri
una în vârteja nasturele incert al jilecii
cealaltă-și odihnea ochiul frugal
pe mijlocul meu.

ca trei ființe de plumb
ne topeam după colțul zilei de ieri
iar sub bărbie flaconul de frig ne-nceput
macazuri cu capul pe pernă
și pernele tari umflate cu paie sătule...
totuși casa departe ca un licurici
în creierul uniunii pulsa

ne-am hoinărit cu ochii
sunt ochii ce încă aleargă
suntem pe drumul de fier
trenul mușchilor mei
dacă oprește în gara sânilor tăi
voi îngropa securea ce taie vorba
vena și fapta
ca-n banda lui moebius
liniștindu-ne obrazul pe-o altă planșetă

ioana daicovicu

Tinerete fără bătrânețe...

dacă vrei paradisul uită-te
în ochiul meu
răsfrânt în ochiul sticlos al fântânii
atunci n-ai să mai simți țeava rece a
pistolului insinuându-se dulce pe
tâmpla ta și cu gândul
la petale de vișin vei
vai

vei mai spune încă o dată și încă o
dată paradis
departe departe
gotterdammerung între vișin
și moarte

valentin v. sârbu

mănile negre spală pe cele albe
fără vre-o altă deosebire
mai bine sunt clădirea ce se răstoarnă,
racul din dintele vameșului, căscatul sticletului
(sau pot nimeri invers ca piticul de lângă ușă)
nimic din ce-am căscat nu am visat
degetul pixului poate deveni o umbră, preșul
se culcă pe câine nimic din ce-am lăcrimat
nu s-a scurs pe deget pot fi deci rinocer,
nimic din ce-am visat în lepidoptere nu m-
câlcăt
pe nervi. omul mai mult decât o pisică răsucesă
cuțitul, răstoarnă săpunul. omul din fotografie
scuipă găina pe care s-a culcat câinele într-o
groapă în care după un timp bag mai înt
degetul
să văd dacă ceea ce gândesc se poate ascunde
în șarpele ce se umflă ca un ciocan, ce-și scoa
limba pe ochi și își așează coroană pe cap
barba se trage pe sine
abia îmi așez piciorul pe ceas
și descopăr înfățișarea găurii din ochi
ciorapul se urcă pe cuier
undevea acest lucru este interzis

coralia șulea

SUS

Zbor printre rădăcini, îmi aleg o culoare...
Vreau un buzunar cu multe bilete
la un teatru bun.
Și un bust al unui gramofon în blugi...
Mi-aș dori un ghiozdan cu portretele
unor fluturi
Aș vrea să mestec sepale
Trebuie să primesc ochelari cu care
să aud mai bine snoavele peștilor

Voi adormi pe o piatră de hotar.

Balet

Simt miros de vânt ars de umbră
Încerc să prind suflul tău
Dar mă împiedic în aripi...

tură de Tudor Meilan. În acest număr reproducem lucrări semnate de Ștefan Pelmuș, Tudor Meilan și Liviu Brezeanu, reunite într-o expoziție de grup la Galerile Gamp.

profil

GEOMETRII LIRICE

de IULIAN BOLDEA

Poet care trăiește înconjurat de cărți, preferând, parcă, labirintului deconcentrant al lumii Biblioteca Babel, Horia Avram scrie o poezie reductivă și livrescă, în care mica realității se resoarbe în schemă lirică, iar vulsia afectivă se atenuază până la regăsirea limpezimii lirice esențializate. Un soi de simpatist modern, care se angajează într-un efort epic de „transmutare“ a zgurei realului în aurul iluziv al versului, Horia Avram pune în scena sa stări lirice de o extremă austeritate și tăcere, ezitând parcă între obiectivare mimetică și gestia anamnezei, precum în *Schimbarile la față*: „împrumută de la copii zâmbetul / ocazia / de a strica inocent / jucării / săruturi / a căror ciune / nu rușinează // – mai nou / mulțimile se / țâță / din primele clase – / descoperi o lume / în / înoscută / cum / trebuie să fi fost / vorbind te / în general / am așteptat-o cum pauza mare / aptă / Schimbarile la față“.

Demn de semnalat mi se pare faptul că această simpatie eritativă a tonului și a expresiei nu eșuează în uscăciune stilistică; poetul află în propria sensibilitate destule resurse de a revigora versul, încifrând doar în limitele abstracției și, de altă parte, asumând contradicțiile realului în amplitudinea lor, fără a le escamota sau simplifica semnificația sau anvergura. Simpativă e, în această privință, a dinamicii sale pe care o în-scenează Horia Avram, în *Eul verbal*, în care ipostazele trăitului sunt răsfrânse în toată paradoxala lor devenire, de la prezent prin viitor, spre trecutul anonimizant: „a / ta / a trăi / a fi // până când / voi exista / voi trăi / fi // de când / am existat am trăit / am fost / ru când“.

Adept al șoaptei lirice, disprețuind clamarea și crisparea expresiei, Horia Avram își arogă

atributele unui poet sensibil și grav, pentru care, s-ar părea, spectacolul proteic al lumii n-ar avea alt rost decât acela de a-și transcende propriile limite și de a fi absorbit în vers. Această opțiune mallarmeană, indicând, într-un fel, supremația cărții, a textului în fața realității proliferante face din Horia Avram un poet livresc, ale cărui afecte sunt trezite, verificate sau stimulate de o experiență culturală, ce dă expresie unei sensibilități acut impresionabile, fie de spectacolul lumii, fie de avatarurile propriilor neliniști. Deslușind dedesubtul contururilor și liniilor realității, fizionomia propriului său destin, poetul își travestește propria existență într-un ritual al translației livești ce transformă emoția în oximoronică „durere plăcută“: „pleoapele se plimbă / asemenea ferestrelor / ochii respiră / în desăvârșită liniște // distanța / e atât de necesară // cărțile măsoară / timpul / prin numerele paginilor și litere / ritualul e taină / și-o durere / plăcută“.

Poezia ce dă titlul volumului din 1992, *Scheme spațiale*, e reprezentativă pentru sensibilitatea autorului, trăitor într-un oraș „fără granițe“, „fără tihnă“, care, în delirul civilizației, face eforturi desperade spre a-și regăsi identitatea, spre a se recunoaște în tiparele și schemele spațiale ale lumii. De-aceia, narcisismul, mitul oglinzii pare revelator fixat într-o poezie precum *Narcisism albastru*: „lacrima-mi spală ochiul / în aceeași reflexie / a cerului într-o oglindă / în care îl privesc / gândindu-mă la mine // Narcis înoată printre lacrimi / înălțând albastrul / la rangul de etern“.

Rezumând în versurile sale ecurile nedefinite ale unor neliniști și interogații fără răspuns, Horia Avram e un geometru ce caută să fixeze „istoria clipei“ în viziuni geometrice, abstractizante.

fantezii stilistice

METAFORE RATATE

de CLAUDIA ENE

În funcție de realitatea la care se referă, discursul despre treburile publice capătă uneori o notă alarmistă destul de ușor sesizabilă în nonșalanța cu care se folosesc cuvinte precum **crimă**, **dezastru**, **criză**, **genocid**.

Utilizarea acestor cuvinte reprezintă deseori doar o exagerare retorică, menită să atragă atenția celui care receptează textul asupra mesajului formulat de emițător. Și dacă vocabule precum **crimă**, **dezastru**, **criză** pot desemna mai mult sau mai puțin metaforic realități mai mult sau mai puțin dramatice, cuvântul **genocid**, nu poate apărea cu aceeași libertate în contexte în care nu e vorba despre o crimă comisă cu intenția de a distruge un grup uman (etnic, religios etc.). **Genocid** vine, prin franceză, de la gr. **genos**, „neam“, + lat. **-cido**, „a omorî“, și ca atare nu poate apărea, fără să stârnească râsul, în formulări ca **genocidul agriculturii românești** sau **genocidul energetic**: „Dacă nu ne vom pregăti așa cum trebuie, producătorii interni vor fi spulberați de concurența străină care va avea marfă mai bună la un preț mai mic. (...) a privi cu actuala superficialitate această problemă va duce cu siguranță la **genocidul agriculturii românești**“ („Adevărul“, nr. 1747, 16 dec. 1995, p. 8); „încercați să vă imaginați efectele acestui – să spun așa – **genocid energetic**. Sunt zeci de mii de pui și păsări moarte prin asfixiere în combinatele avicole. Sunt furnale care stau doar calde fără să producă nimic. Sunt laminoare în care nu se mai mișcă absolut nimic. Sunt nave înțepenite pe cale de lansare“ (ședința Parlamentului, 26 febr. 1996). În primul context e vorba de o simplă metaforă ratată (**genocidul agriculturii pentru distrugerea agriculturii**) din cauza necunoașterii de către vorbitor a restricțiilor semantice ale cuvântului în discuție. În cel de-al doilea caz însă, lucrurile devin cu totul amuzante prin precizarea efectelor presupusului **genocid**: zeci de mii de pui și păsări moarte prin asfixiere, încetarea activității furnalelor și laminoarelor, înțepenirea navelor pe cale de lansare. Se pare că în ambele situații vorbitorul a vrut să accentueze stilistic ideea de dezastru sau de distrugere și s-a oprit asupra cuvântului **genocid** datorită trăsăturii semantice „distrugere în masă“ pe care acesta o conține. Totuși, din neatenție sau din neștiință, vorbitorul a pus între paranteze trăsătura „distrugere a unui grup uman“, care de asemenea face parte din formula semantică a lui **genocid**, și de aici nota de umor pe care o conține involuntar cel puțin cel de-al doilea context citat.

UN ROMÂN LA HOLLYWOOD: JEAN NEGULESCU (XIV)

de MANUELA CERNAT

În timp ce șomerul Jean Negulescu se întreabă cui să își ofere serviciile, filmul lui este primit triumfal de unanimitatea presei și bate recordul încasărilor. „Regia lui Negulescu poartă amprenta geniului“, exclamă impresionat cronicarul de la *New York Film Daily*, adăugând „această superbă realizare regizorală, această complexă și profund emoționantă dramă s-ar cuveni să ajungă în vârful listei premiilor pe anul 1948. Este un film de care ne vom aminti multă vreme. S-ar putea să marcheze un punct de cotitură eliminând actuala letargie a caselor de bilete“. La fel de ditirambic se exprimă și *Hollywood Reporter*: „Regia lui Jean Negulescu îmbină preocuparea pentru dramatism și ritm cu necesara doză de sensibilitate menită să asigure un record de box-office. Magnificile lui virtuți garantează succesul“.

Câteva luni mai târziu, cotate printre primele cinci titluri ale anului, *Johnny Belinda* va fi nominalizat pentru toate cele 12 categorii ale Premiului Oscar, caz rar întâlnit în istoria de până atunci a mult râvnitei statuete de aur. Până la urmă *Hamletul* lui Laurence Olivier va câștiga premiul pentru cel mai bun film și cea mai bună interpretare masculină, *Comoara din Sierra Madre* al lui John Huston va câștiga premiul de regie, iar *Johnny Belinda* își va adjudeca premiul de interpretare feminină. Trecând prin mâna vrăjitorului român, Jane Wyman, femeiușca cu obraji bucălați a devenit o mare actriță, capabilă să emoționeze până la lacrimi publicul. Apărea doar în 180 din cele 1300 de cadre ale filmului și totuși memoria spectatorului păstra în primul rând prezența ei extraordinară. Negulescu câștigase un pariu aproape imposibil.

Johnny Belinda încheia un capitol important al carierei sale. Pentru el perioada „Warner“ însemnase o școală aspră, de muncă îndârjită într-un ritm deseori nebunesc. De o strictete nemiloasă, graficele de filmare îngăduiau cel mult o zi de întârziere. Scurtmetrajele se realizau contra-cronometru, la normă: o bobină pe zi. Nu odată s-a văzut trimis la filmare fără scenariu, trebuind să invețe ad-hoc un story, sau fără decoruri prestabilite, trebuind să le aleagă pe loc.

Oricât ar părea de necrezut deși filmul lui a

câștigat un Oscar cineastul continuă să fie și Deprimat și sătul de intrigile și de sforsăturile studiourilor resimte acut nevoia unei schin de orizont. Cum în România, total izolat restul lumii, nu se poate duce, își oferă luxul scurte vacanțe de o lună în deșertul Palm Springs unde se reapucă de pictură. La întoarcere legendarul Director General al studiourilor „Century Fox“, Darryl F. Zanuck îl angajează un onorariu dublu față de cel de la „Warner“, asigurându-i bineînțeles și toate onorurile. acel moment însă, acesăsiunea profesională artistului nu mai depinde atât de propriul talent cât de opțiunile estetice ale comanditar. Avantajele materiale și sociale asigurate pe lângă durata de contractul cu „Fox“ și nu în ultimul rând de strânsa prietenie cu Zanuck îl vor alina pe nesimțite în situația de prizonier al unei aurite. Realismului viguros, căutărilor expresive metaforelor îndrăznețe din perioada „Warner“ se va substitui treptat stilul spectaculoș și impecabil al superproducțiilor comerciale de bună calitate și cu priză sigură la public. obicei se spune că urcăm scara succesului“ recunoaște peste ani cineastul ajuns în pragul vârstelor văzduhului – „Mie unul, experții hollywoodieni mi-a lăsat mai curând impresia aceluia care urci prăbușindu-te“. Acest proces, „cădere spre înălțimi“ îl va propulsa în curând, după o succesiune de răsunătoare succese, pe lista primilor zece regizori ai Hollywoodului.

Deocamdată, proaspăt angajat la „Fox“, cere să salveze un scenariu refuzat deja de trei regizori, *Road House* (Hanul). După obicei de obicei de ideea riscului, acceptă provocarea. Miezând pe violența surdă a sentimentelor brutăritate și senzualitate, transformă clăștrii triunghi amoros – patronul unui han angajează cântăreață dar și el și barmanul său îndrăgostesc de ea – într-o palpitantă melodie cu secvențe memorabile. Frumusețea sălbatică a Idei Lupino care își descoperă în acest nebănuite calități de dizeuză și farmecul Richard Widmarck asigură un nou și fulgător triumf. Hemingway însuși, este atât de marcat de vocea insistentă și răgușită a Idei Lupino rostirea ei faustă și agresivă încât, ani mai târziu o va atribui tulburătoarei Adriana, eroina din următoarea roman al său, *Dincolo de râu, prieteni copaci*, apărut postum.

teatru

«FUGA» SAU COȘMARUL IDENTITĂȚII

de CRISTINA RUSIECKI

Soarta exilaților, a fugarilor, era desigur o temă pe care Stalin a condamnat-o fără posibilitatea vreunei reveniri. „Toate aceste Serafime și acești conferențieri (...), adepți ai exploatații, au fost alungați de bolșevici din voința muncitorilor și țăranilor“. Piesa *FUGA*, scrisă de Bulgakov în 1929, rămâne, zeci de ani, nepublicată. Cum să mai fi îndrăznit cineva să o monteze când însuși Stalin îi lipise eticheta: „fenomen anti-sovietic“?

O mulțime de personaje au o singură cale: să renunțe la propria identitate, întâi din nesiguranță, mai apoi din frică, iar, la sfârșit, pentru a fi asimilate cât mai degrabă de societatea în care s-au refugiat. Drumul lor, fie spre non-identitate, fie spre criză, se structurează regizoral în două părți: prima este compusă dintr-o derulare foarte rapidă a scenelor de grup – haita care fuge căutând cu disperare să se despoaie de propriile nume este voit slab individualizată – și a doua, alunecarea ei, măcar la nivelul convenției, într-o anecdotică picarescă. Cu atât mai greu de unificat aceste două părți, complet distincte ca stilistică, cu prea numeroase personaje de întindere dramatică în partea întâi care dispar complet în

a doua și viceversa. Și atunci regia alege să le trateze diferit: în prima parte, cu momente care se succed dhalucinant pe scena abrupt înclinată (este doar agonia unei lumi), personajele nu pot să-și apropie o cât de mică consistență, ele rămân doar tipuri neacoperite de detalii. În partea a doua, chiar dacă trecerile de la un registru dramatic la altul sunt dese, personajele se individualizează mult mai ușor, atât ca structură, cât și ca interpretare – de altfel, prin magnifică sa diversitate de mijloace, centrul de greutate actoricească devine Ștefan Iordache. Bineînțeles cele două părți sunt unificate prin poză, deja o marcă stilistică a regizoarei Cătălina Buzoianu în ultimele sale spectacole.

Valoarea spectacolului se sprijină acum, când prea des se experimentează discontinuitatea, pe structurile sale solide, cu impact mai mare la public, de vreme ce pot fi înțelese fără efort. Cele două triunghiuri de personaje în opoziție sunt de factură tradițională. Primul e compus din generalul Cearnota, așteptat de mulțime, cu sufletul la gură, devenit măscărici și din nou învingător (Ștefan Iordache într-un veritabil recital actoricesc); soția lui „de campanie“ (Irina

Demian – fășneată, vie și credibilă), profesione soție de bărbați bogați și viitoru soț (Șerban Cella), cel mai mobil dintre sunt singurii care se adaptează existinței înșelându-se reciproc și ridicându-se fără vrea, în permanență, unul pe celălalt. Lor le e ușor să se dedubleze, făcuți cum sunt, din de pușlama. Ei sunt jaloanele traseului picaresc obișnuiți să cadă în picioare, oricât de jos prăbuși: în prostituție la colț de stradă, dac amantul și fata luată și vindecată din milă și ce mâncă, iar apoi la Paris, în prostituție de – cu fostul ministru al transporturilor fug capitalul; în comerț al generalului care își v propriile decorații alături de drăcușori p copii. Cum pentru toți aceștia patria e unde le e mai bine, numai arbitrarul istoric leagă în aventură de triumphiul celălalt: abandonată de ministru, personaj care re tragism, bolnavă de tifos, fuge de bolș vizându-se la baluri (Diana Dumbravă, o t. actriță cu multă forță), filosoful idealist, p vizat de Securitate, convins să-și urmeze în întâlnită pe drum, până la distrugere interpretat de Valentin Popescu) și comand frontului (Vladimir Găitan), asasin din loia față de țară. El e cel mai bun studiu al înfrân o agonie himerică. Înnebunit de remu pentru cei spânzurați, e urmărit pas cu p fantoma uneia din victimele sale. Năluca, u torturantă, alteori prietenoasă, e interpretat fină dozare a mijloacelor, mai degrabă fil de Florin Anton.

Lor le e imposibil să-și îngroape identitatea și să-și adapteze ființa în spații culturale împrumut și aleg, ca niște veritabile personaje tragice, să se întoarcă la represaliile din Rusia.

NATURALITER

de GRETE TARTLER

Unul dintre cele mai dezbătute „secrete” ale interpretării este stabilirea tempo-ului ideal. La vechii egipteni, în Orient și în monodiile timpurii-medievale aceeași piesă putea fi cântată în trei diferenți – în funcție de temperamentul solistului (așa cum omul vorbește mai grăbit sau mai lent, după cum i-e firea.) Izvoarele vremii susțin că în muzica gregoriană ritm și tempo erau una, punctul de pornire fiind ritmul vorbirii. În greaca veche se cânta declamat, se cânta și se cânta. Ritmurile silabelor scurte, lungi și scurte – „de luptă” (preluate de Renaștere, de exemplu de la Monteverdi în Combattimento), lungi și scurte (după modelul dansurilor, îndeosebi de la Monteverdi), ori al silabelor numai lungi (imnuri) erau folosite și tempo-ul lucrării. Pe la anul 900 au apărut litere ca indicații: deasupra neumelor se scria C (celeriter), M (mediocriter), T (tarditer). Deosebirile deveneau vizibile la cântecurile religioase: cuvintele cristice erau scrise cu litere mici, cele profane cu litere mari (prin urmare, deosebit de rar, imnic (principiu de la care a pornit în secolul al XVII-lea recitativul)).

O dată cu polifonia, ritmurile s-au diversificat. Tempo-ul era fixat îndeosebi de durata și de viteza notelor: tardo cu note lungi, presto cu note scurte. Schimbările erau notate deasupra notelor, pentru a atrage atenția

acompaniatorului că solistul va grăbi sau rări. În secolul al XVII-lea indicațiile se dădeau în propoziții. Frescobaldi, de pildă, scria în partiturile sale pe la 1615: „Începutul lucrării să se cânte adagio... partilele, în tempo giusto... nu e voie să începi repede și apoi să rărești...” Expresiile, luate din italiana uzuală, au devenit cu vremea termeni de specialitate.

În Renaștere se pornea de la un tempo de bază – pasul, pulsul omenesc – care reprezenta ideea de natură. Grăbirile sau răririle erau firesc improvizate; abia secolul al XVI-lea a încercat să le exprime prin notație. Frescobaldi scria trilu în șaisprecizimi și explica deasupra că trebuie cântate veloce. Semnul de tril (tr) a apărut mult mai târziu. În Combattimento sugera galopul sau pasul de paradă al cailor prin dublarea sau înjumătățirea valorii notelor. Tot așa procedau Vivaldi și Haendel.

Talentul interpretului era fundamental, lui revenindu-i „ghicirea” caracterului piesei și stabilirea tempo-ului ideal (afirmă Leopold Mozart). Acesta depindea și de sonoritatea sălii, de numărul orchestraților, de articulație, de înțelegerea personală. Philipp Emmanuel Bach povestește că bătrânul Bach își interpreta totdeauna propriile lucrări mai vioi decât o făceau alți organiști. Își recrea stările. Mozart

folosea notări de tempi foarte diferențiate: la allegro (pe care îl concepea înflăcărat) adăuga tot felul de adjective: aperto, vivace, assai. Primul termen („deschis”) presupunea mai mare simplitate, al doilea – vioiește, assai arăta că se produce o sensibilă grăbire. Grave însemna o stare serioasă, fără ornamente. Dacă apărea pe parcurs un adagio, acolo, da, ornamentarea și improvizarea erau îngăduite.

Improvizarea și ornamentul cereau știință, fantezie, gust rafinat – o adevărată artă. Îndeosebi cântăreții din operele baroc și mozartiene trebuiau să improvizeze în funcție de text, să pună în valoare sensul – altfel, ca virtuozitate goală, nici nu erau admise. Totul venea din necesitate interioară, din naturaletă.

O paralelă cu arta traducerii ar putea fi făcută din multe puncte de vedere.

BIBLIOTECA NOASTRĂ

- **Precum fumul** (Radu Anton Roman), proză, ed. Cartea Românească, 4.080 lei.
- **Ca frunza și ca iarba primăverii** (Mihai Antonescu), proză, ed. Scripta, 2.856 lei.
- **Și nimeni mai trist** (Grigore Grigore), versuri, ed. Macarie, 3.000 lei.
- **Planeta destin** (Marcel Sămânță), versuri, ed. Renașterea, 1.000 lei.
- **Grădina japoneză** (Ion Machidon), proză, ed. Amurg Sentimental, 1.000 lei.
- **Hamilton, La revedere, Hamilton, Harold** (Caterine Cookson – trad. Doinea Cerăceanu), proză, ed. Vivaldi, 14.994 lei.
- **Câinii paradisului** (Abel Posee), proză, ed. Cartea Românească, 4.080 lei.
- **Plânsul, floarea secretă a morții** (Constantin Preda), versuri, ed. Crisadi, preț neprecizat.
- **Revoluția rusă** (Leon Donici), amintiri, schițe, impresii, ed. Fundației Culturale Române, 4.800 lei.
- **Avadică, Abadică** (Marcel Marcian), proză, fără editură, preț neprecizat.
- **Mirele orb** (Nichita Danilov), versuri, ed. Junimea, 1.200 lei.

lumea literară

RAMURI, ANEMONE... CURAT PRIMĂVARĂ!

Un poet pentru toate anotimpurile” (după cum titrează revista **Orizont**) este Petre Stoica, care s-a născut la Iași și a trăit în Iași. S-a născut pe prima pagină a revistei **Orizont**. Cu pălărie și barbă, seamănă mai degrabă cu un fermier, nu neapărat american, ci român. În Iași, acolo unde supraveghează lucrările agricole ale bănașenilor din zonă. Așteptăm un transport de carne din vite sănătoase! ● În Iași număr (trei), **Anemone** Popescu descoperă că „Singurul polemist care a îndrăznit să se lupte în același an cu cei mai bine cotați polemici ai momentului” e Alexandru George. El este cel care uită cronicarul să spună (sau omite să spună) și că revista care-i găzduiește astfel de polemici e chiar **Lucașul**. Publicitate, publicitate, dar vrem să luăm și noi o cotă parte! Un alt colaborator al nostru (suntem mândri să-l prezentăm!) semnează **cronica literară și-n moduri**. Ce-i bun e căutat, adică Dan Cristea! Tot acolo, directorul nostru și președintele Uniunii Scriitorilor zice ceva să auzim și noi: că vremea reînnoirii cititorului la literatura adevărată a venit deja (...) Era nevoie de un răgaz pentru vindecarea unor frustrări ale cititorului, așa cum scriitorul însuși a avut nevoie de un răgaz pentru a-și reconsidera stilul, maniera, atitudinea, într-un cuvânt, „claritatea”. Dar bine le mai simte domnul nostru că vremea a venit! ● Tot în **Ramuri**, descoperim că Gabriel Dimisianu a împlinit 60 de ani. Îi urăm multă sănătate și tot atâtea întâlniri cordiale pe drumul vieții în care există, sper, împreună. Să câștige numai așa vom învinge! ● Sunt și alte texte interesante și personalități în plină sărbătoare în revista noastră. Sorescu, spre exemplu. Nu putem trece cu privirea nici peste paginile

dedicate timișorenilor (Adriana Babeți, Mircea Mihăieș, Cornel Ungureanu), ademeniți și de revista noastră, în mai multe rânduri. ● Omul care a ajutat mulți tineri și a salvat destule cărți în perioada ciumei roșii, Mircea Sântimbreanu, la cei 70 de ani ai săi, e luat la întrebări de o revistă careia îi spune „Adevărul literar și artistic”. Dezinvoltura umoristului nu-i un fapt nou, astfel că răspunsurile sale fac deliciul cititorilor. De ce nu mai scrie ex-directorul de la **Albatros**? Simplu: „Mă consolează doar faptul că scriitori infinit mai importanți decât mine nu scriu de sute sau chiar mii de ani. Căzul Homer, ca să dau un singur exemplu. Apoi, nici timp nu prea am. Dimineața mă plimb, după amiază mă odihnesc, seara primesc vizite, văd spectacole. Din luna mai până la începutul lui noiembrie sunt în vacanță, cu undița în mână, de la Nistru până la Tisa. N-ar fi păcat să-mi strict concediul?” Păcat? E prea puțin spus! ● O revistă culturală „de bun simț” apare la Târgu Mureș și se numește **Academos**. Ce-și propune prin redactorul său șef, Cristian Stamatoiu? „Cultivarea spiritului, cu ajutorul unei limbi românești literare, în spiritul valorilor strămoșești”. Se aprobă! ● Mai mici sau mai mari (ca format), implicate în real sau în ficțional, apar mai peste tot reviste de cultură. De la Videle primim **Placebo**, publicație cu interpretări și puncte de vedere, cu versuri și interviuri, așa cum stă bine oricărei reviste de cultură. Spațiul nostru tipografic, restrâns, nu ne îngăduie să cităm nume și titluri, demne de luat în seamă. Poate altădată.

J.M.G. Le Clézio

Pe la sfârșitul anului 1994, Jean-Marie Gustave Le Clézio a fost ales de către cititorii revistei LIRE drept „cel mai mare scriitor, de limbă franceză, în viață”. Într-un interviu acordat revistei, romancierul a vorbit despre cititorii săi, despre lecturile sale, despre felul cum scrie, despre sursele inspirației... Carantina era atunci într-o perioadă de gestație. După douăsprezece luni, cititorii se pot delecta cu cele 480 de pagini ale unui roman în care marea e personajul principal. Altă figură importantă este Jacques, un dublu fictiv al lui Alexis, bunicul autorului. Dacă bunicul pe linie paternă era inspiratorul întâmplărilor din Căutătorul de aur, Carantina relatează șederea forțată a lui Jacques-Alexis, bunicul din partea mamei, pe mica insulă Plate, în largul insulei Mauritius, din cauza unei epidemii de variolă, la sfârșitul secolului al XIX-lea. Clastrarea impusă, constrângerea la coabitare într-un spațiu închis, amenințarea bolii, incertitudinea, neliniștea sunt prezente în romanul lui Le Clézio, evidențiind starea generală de spirit a eroilor săi.

12. iunie. În acea dimineață marea era aproape, având o culoare pe care nu o văzusem niciodată, verde-albastră, lumina parcă se ivea din ea și strălucea până în adâncul cerului... Era atât de frumos încât nu m-am întors la Carantină să-mi beau sfertul de ceai negru și să mănânc porția de orez sec din marmită. Am alergat de-a lungul malului până la punctul numit Diamant. Marea era staționară. Eram sigur că o voi găsi pe Suryavati mergând în lungul recifelor, pe drumul său de alge ca flori de apă, drum pe care doar ea îl știa. Laguna era pustie.

Nu bătea deloc vântul iar liniștea era stranie după atâtea nopți petrecute în furtună, de parcă un clopot ar fi bătut cu putere, ore și ore în șir, iar acum ar fi încetat brusc.

Se făcuse foarte cald. Nisipul alb strălucea puternic, cu duritate. În extremitatea vârfului, păsările de mare se roteau în jurul Diamantului. Unele s-au așezat pe etrava neagră a provei eliberată de marea. Altele planau în jurul meu, pescărâșii, rândunici de mare, nebune. Tipau, devenind amenințătoare. Am văzut păsări-faeton mai numeroase ca de obicei, răsucindu-se deasupra mării într-un zbor greoi.

Ca în fiecare dimineață, mi-am scos hainele la adăpostul unei stânci și m-am aruncat în apa lagunei, înotând cu ochii deschiși la marginea coralilor. Apa era plăcută, mai rece decât aerul. Aveam impresia că și eu sunt o pasăre. Nu departe de bariera recifelor era un banc de nisip. M-am oprit acolo, netemător de aricii de mare sau de peștii-scorpion.

Mi-am amintit de toate câte îmi povestise Jacques, de mult, la Paris, devenite parcă propria mea memorie. Marea la răsăritul soarelui, apa încă rece a nopții, plaja cu nisip negru de la Anna. Atunci înotai sub apă, fără a face vântori, cu brațele întinse mult înainte, readucându-le de-a lungul corpului, fără să respiri, ascultând fâșăitul valurilor care se spârgeau rostogolindu-se... Cu fiecare zi mă apropiam de acel moment. Marea la Flic-en-Flac, trecerea Wolmar, estuarul negru Tamarin. Parcă aș fi trăit totul în vremea când tata și mama locuiau în casa Annei. Era un vis vechi, pe care îl aveam în fiecare seară, înainte de a adormi în Rueil-Malmaison. Merg cu Jacques pe poteca îngustă care se întinde de-a lungul malului, pe coastă, în mijlocul ierburilor atât de înalte încât îți taie buzele. Poate că există aceleași păsări, cormorani negri care rad apa, dorind parcă să ne schimbăm hotărârea de a rămâne pe aici. Mi se pare că le recunosc ciocul roșu, lucirea rea a ochilor. Marea în golfuluțe, strălucitoare, aidoma lacurilor de lavă. Îmi amintesc că înainte de a ajunge la marea era o mlaștină, erau trestii. I-am spus lui Jacques: „Să nu mergi pe acolo, e periculos, ai putea să te pierzi. Sunt nisipuri mișcătoare”. Totul era foarte departe. În liniște aici, pe bancul de nisip alb unde marea mă atinge ușor, îmi amintesc de toate. Nu mă pot pierde. Mama era bolnavă, febra o ardea în fiecare seară și greața. Eu eram

CARANTINA

în pântecul ei când mergea spre plajă pentru a simți răcoarea serii, pentru a asculta rugăciunea lăstunilor. În februarie a fost un ciclon venit de pe mare, care a pustiit tot. Într-o noapte vântul a străbătut casa dintr-o parte în alta stingând lămpile și făcliile. Tata rămăsese la Port-Louis. În zori a sosit călare pe drumurile cu arbori dezrădăcinați. În acea zi, după uragan, m-am născut eu.

Soarele mi-a ars pielea, sarea mi-a îngreunat părul, făcându-l aspru, greu ca o cască. „Fii atent”, mi-a spus Suzanne. A adăugat râzând: „Ești negru ca un țigan, nimeni nu o să creadă că ești un Archambau.” În vinele mele curgea sângele Amaliei William. La Paris, în apartamentul din Montparnasse, tata păstrase doar o fotografie de-a ei, când venise în Franța la optsprezece ani, subțire, brună, cu fața ovală și sprâncenele arcuite care se îmbinau ca două aripi, cu părul lung, foarte negru, împletit într-o coadă, căzându-i greu pe umăr.

Suryavati a venit fără s-o aud. În picioare, în mijlocul lagunei, cu rochia lungă de culoarea apei înnotată între picioare, cu chipul ascuns de un șal mare, roșu. Scrutează scobiturile recifului căutând arici de mare și moluște. Merg liniștită de parcă n-aș fi acolo. Am ieșit din apă, m-am îmbrăcat repede, la adăpostul stâncii. Ea străbate încet bancul de nisip alb până la mal, se oprește când ajunge în fața mea, își scoate șalul. Soarele îi luminează fața netedă, face să-i strălucească irișii galbeni. Mi se pare mai tânără ca acum câteva zile, aproape un copil, cu corpul subțire și suplu, cu brațele lungi încercuite cu brățări de aramă. Părul negru e pieptănat cu grijă, împărțit în două, pe frunte, printr-o cărare perfect dreaptă.

Acum stă în fața mea, contra soarelui. Apa lagunei strălucește în spatele ei. Pe recif, marea produce o rumoare liniștitoare. E prima zi în care totul e cu adevărat calm. Ezit să-i vorbesc. Ea mă întreabă: „Ți-e mai bine?” Are o voce limpede, nu îmi amintesc dacă mai înainte m-a tuit. Îmi place vocea ei, felul de a se adresa direct. Continuă:

„Locuiești în case?”

Arată în direcția Carantinei, la celălalt capăt al plajei. Îi răspund afirmativ și înainte de a-i pune vreo întrebare, continuă:

„Eu locuiesc în partea cealaltă, cu mama.”

Crezusem că și ea e în trecere, ca noi. Îmi explică:

„Locuim aici de un an. Mama lucrează pentru cei care vin, le vinde cele necesare. Le și gătea dar s-a îmbolnăvit. Eu pescuiesc pești,

scoici, să le vând.”

Sunt atât de uimit de ce îmi spune încât nu știu ce să-i răspund. Mă privește o clipă apoi vorbește, nu cu mine, vorbește cu ea însăși:

„Dumneata ai să pleci curând spre insulă Mauritius”.

Își reia mersul pe recif, cu harponul în mână. Ca și altă dată, încerc să merg pe urmele ei. Algele ascund drumul iar reflexele mă orbesc. Eram să cad de câteva ori în apă, colții recifului mi-au redeschis rana de sub degetul mare de la picior. Nu-mi rămâne decât să mă întorc pe mal. Mă așez pe o stâncă privind-o pe tânăra care pescuiește în mijlocul lagunei. Aștept.

Aștept mult, până soarele coboară spre celălalt versant al cerului, dispărând dincolo de nori. Marea începe să urce. Păsările se rotesc în jurul recifului. E momentul când peștii ies din ascunzături, un bun prilej de a pescui și scoici: c văd pe Surya îngînd harponul în gaurile recifului, scoțând caracatițe, aruncându-le în coș. Vuietul valurilor răsună. La baza insulei apa lagunei devine întunecată, străbătută de vine negre. E semnalul întoarcerii. Fata își continuă drumul pe recif, către mal, merge prin mijlocul valurilor. Rochia s-a lipit de trup, părul îi flutură în vânt. Cred că n-am văzut niciodată o ființă ca ea, seamănă cu o zeiță. Inima îmi bate cu putere, ochii îmi ard. Parcă aș fi cu ea pe recif, simțindu-mi norul stropilor pe piele, pe buze, până în adâncul trupului meu vibrând de izbitura valurilor în petretele de coral.

Când se întoarce pe plajă mă privește scurt fără să scoată vreo vorbă. Contra luminii, chipul său e aproape negru, fără expresie, părul are reflexe aramii. Nu înțeleg de ce nu mă poate mișca. Ca într-un vis, nu pot decât să privesc așezat pe stâncă, într-o latură, ca o pasăre curioasă.

Prin măcăniș vin alergând copii, dinspre cealaltă parte a vârfului. Strigă: „Surya Suryavaaati!”

Când mă văd se opresc speriați la marginea plajei, râzând și vorbindu-și încet. Își dau seamă că nu sunt periculos, aleargă din nou spre fată înconjurând-o. O privesc cum scoate crustaceele din coș și le spală în apa mării. Apoi le atașă de vârful harponului, băieții sunt mândri ca de un trofeu. Nu m-a privit, nu a făcut nici un gest spre mine iar eu nu am încercat s-o urmez.

Sunt încins de soare. Am mers șchiopătând până la Carantină. M-am întors în lumea mea: căreia îi aparțin. N-am auzit nici întrebările lui Jacques. Îmi baraca strâmtă, aerul e zăpușitor. M-am culcat pe pământ, cu capul rezemat de bolovanul de lavă care slujește de taburet. Cu ochii larg deschiși, în întuneric, am visat la norii care se buluceau. Doream să vină ploaia.

15. iunie. De trei zile, de când domnește calmul, se constată o încordare la locuitorii insulei. Așteaptă, în orice moment, sosirea

ner-ului, trepidăția mașinilor și sunetul ei. Se simte un soi de bucurie ascunsă în zâmbire. Din zori, Jacques o duce pe Suzanne în pânză, pe dig, în fața ostrovului Gabriel. Ea își ține umbrela neagră, amândoi se apără de soare, așezați pe nisip, de parcă ar fi în vacanță, dar nu în Anglia sau în Bretania.

Când am vrut să-mi reiau postul de observație, în vârful vulcanului, aproape de far, am văzut neplăcuta surpriză să-l găsec acolo pe Jacques din Vèreux în tovărășia nedespărțitului de el, Julien. Julien Vèran își instalase un fel de scaun dintr-o pânză proptită cu pietre grele și era înținat cu o lunetă care apropia, scruta și analiza totul impecabil; vârfulurile insulei Mauritius nu erau încă date nu erau împresurate de nori iar Jacques era alb al malului se vedea clar.

Când toate că n-am nici un chef să-mi țină în față, am stat câtva timp pe marginea insulei privind insula mamă. Niciodată nu mi s-a părut mai aproape, mai familiară, o plută de albastru și de liniște așezată pe linia orizontului. Jacques mi bătea gata să-mi spargă pieptul, mișcările mă cuprinsese, era un soi de beție, mi s-a urcând când descoperi brusc că ești pe cale să te afie în ținta, locul spre care te îndrepti. Cred că Jacques vine din brațe ca un naufragiat, de parcă ar fi la m-ar fi putut vedea cu ochi prietenoși iar Jacques ar fi alunecat spre noi.

„Nu vor veni imediat, a comentat Vèran. Vor veni în momentul refluxului, după amiază“. Era în picioare, mi s-a urcând de mine, avea o expresie aproape de duritate. Chiar Bartoli, de obicei taciturn, mi s-a urcând vesel.

Am lăsat pe amândoi la postul de observație și am coborât către clădirile de la Carantină. Pe drum am văzut ce coboram poteca dintre blocurile de locuințe, cu fața spre soarele arzător, aveam o mișcare ciudată, parcă din speranță se ivea o mișcare, o pată neagră, un frison. Din cauza că Jacques mi bătea atât de tare inima. N-am înțeles. Am vădit că se apropia clipa eliberării, prin fața că Jacques însă dansa imaginea lui Suryavati, când ca Jacques căcără, când ca o nălucă pe apa netedă a mării, născută din valurile care se spârgeau coborându-se în bariera de coral, imagine pe care Jacques o voi pierde pentru totdeauna.

Am alergat printre mărcini, cu picioarele mi s-a urcând pe ascuțiturile lavei ca o lamă fără să simt duritatea; apropiindu-mă de mal nu am vădit pe nimeni, plaja întinsă, uluitoare era aceeași. Toată lumea părăsise clădirile Carantinei

pentru a pândi sosirea schooner-ului în micul golf Palissades. Numai căsuța infirmeriei din apropierea digului era păzită de bătrânul podar. El nu aștepta pe nimeni și nimic. Înăuntrul încăperii supraîncălzite zăceau culcați pe paturile lor mizerabile, cu fețele umflate de febra foarte mare, cu ochii ficși, cu gurile deschise, respirând cu greutate, caporalul de marină Nicolas și dl. Tournois.

*

Speram să o găsec pe Suryavati de-a lungul plajei, întorcându-se de la pescuitul zilnic. Vântul încetase, soarele orbea pe un cer prea albastru. Am luat-o prin mărcini, căutând drumul pe care venea, urma ei pe nisip. Apoi m-am întors pe plajă, de parcă ea ar fi trebuit să apară în lungul curbei recifului, în mijlocul lagunei. Reverberația luminii îmi producea senzație de amețeală. Aveam gâtul strâns. Când va sosi vaporul din insula Mauritius, toată lumea va pleca, va dispărea datorită serviciilor imigrării. Totul se va sfârși.

Am început să strig cu toată puterea aida copiilor de acum câteva zile. „Suryavaati!“ Era un nume magic care putea opri totul în loc, care putea să facă eternă clipa când o văzusem pe tânăra fată, în picioare, pe recif, de parcă ar fi mers pe apă. Păsările se agitau în jurul Diamantului. Păsările faeton își părăsiseră văgăunile lor din ostrovul Gabriel, zburând în cercuri mari deasupra mării întinse. Din timp în timp plonjau, căzând apoi ca niște pietre. Fluxul creștea rapid. Am înțeles că Surya nu va veni. Valurile izbeau baza recifului, cu mari țâșnituri de vapori irizați. Vântul a început să sufle din nou, briza urma tălăzuirea valurilor. Apa lagunei s-a tulburat. Aproape de mal am văzut o umbră trecând iute, ca un câine al fundului de ape. Era tazor, barracuda, stăpânul lagunei. Surya nu se temea de el, bătrânul Mari îmi spusese că mușca doar pe necunoscuți.

Jacques a venit să mă caute. Era îmbrăcat ca pentru marea plecare, cu haină gri, vestă și cravată, cu panamaua deformată, cu picioarele goale în pantofii negri încălțați în grabă. Era agitat, anxios.

– Vino, ce faci aici? Există o șansă să plecăm azi.

Îl priveam parcă neînțelegând. A ridicat vocea, aproape strigând.

– Vaporul serviciilor sanitare e la Palissades. Trebuie să se discute cu ofițerul, să ne ia.

Trebuie să se constate că nu ești bolnav.

– Și Suzanne?

– Ea este chiar acolo cu Vèran și Bartoli. Ea mi-a spus unde ești, eu credeam că ai plecat înaintea noastră. Ce faci aici?

– Mi-a fost greu să-i spun ce așteptam. Când m-a apucat de braț am întrebant:

– Și ceilalți?

N-a priceput imediat, apoi a înțeles.

– Mă voi ocupa. Prima etapă e să ieșim de aici. Apoi, la Mauritius, totul se va organiza, îl voi ruga pe Alexandru să intervină. Cât ne aflăm aici, nu se poate face nimic.

Era întâia oară când vorbea de Patriarh altfel, nu ca despre un dușman notoriu. În spatele ochelarilor, ochii se mișcau neliniștiți. S-a întors să privească spre vulcan, păndind semne.

– Vii până la urma urmei? Nu pot să te aștept!

A luat-o la fugă prin mărcini în direcția golfului vulcanului. Ajunsesese departe când s-a întors:

– Leon! Vino!

Jacques își strânsese în grabă ce avea. Mi-am luat la rândul meu sacul, cu cartea de poezii a Suzannei și caietul meu de desen.

Pe drumul spre vulcan Jacques povestea nervos ce se întâmplă dincolo.

– Poate să înceapă o răzmeriță. Trebuie acționat repede, înainte de a se întâmpla ceva rău. Imigranții sunt strânși toți pe plajă. N-aș fi crezut niciodată că sunt atât de mulți. Au înțeles că vaporul nu vine pentru ei, sunt furioși. Sunt gata să sară în apă, să ia cu asalt șalupa.

– Nu trebuie să sosească schooner-ul?

– Nu știu. N-am chef să-l aștept.

Jacques a început să alerge din nou, pe drum. Își pierduse suflarea. Ducea geanta-trusă de medic și sacul Suzannei. Am strâbat vechiul cimitir, sărind peste mormintele ruinat. Jacques s-a oprit o clipă să-și tragă sufletul. S-a întors spre mine cu o grimasă.

– Au rămas în larg, nimeni n-a coborât. Înțelegi? Nu vor să ne ia. Nu vor să ia pe nimeni. Tu trebuie să fii acolo, să ne vadă împreună.

– De ce?

Strig și eu, nu mai suflu, picioarele îmi sunt zgâriate de mărcini. Îmi dau seama că sunt în picioarele goale: mi-am uitat încălțărilor la Carantină. Vreau să mă întorc dar Jacques strigă:

– Lasă, nu mai e timp, o să-ți cumperi altele la Port-Louis.

Vocea este încordată, de nerecunoscut. Acum înțeleg ce se întâmplă acolo, la Palissades, o spaimă colectivă.

Străbat trecătoarea care separă cele două versante ale insulei, rămân încrămențit de ce văd: de-a lungul golfului Palissades, lumea e masată. O mare parte sunt grupați în jurul primitivei aruncători de apă unde coolii lucrează în fiecare dimineață; se țin în echilibru pe bolovani de lavă. Alții au înaintat pe marile plăci de bazalt din mare, cu apa până la mijloc, în pofida valurilor care izbesc. În stânga golfului, lângă acoperișul de frunze, care servește ca depozit, călătorii europeni așteaptă, în picioare, pe plajă. Suzanne stă la adăpostul acoperișului rezemată de stâlpii din colț. S-a întors spre noi, ne așteaptă. Nu face nici o mișcare, sunt sigur că l-am văzut pe Jacques alergând în coborâre, pe drumul spre golf.

Plaja nu e atât de mare să cuprindă toți imigranții. Mulți sunt în crângul din fundul golfului stând pe vine. Femeile au venit cu umbrelele negre, singura lor avuție. Au părăsit munca, lanurile, au luat în grabă câte ceva din locuințele colective și acum sunt aici, privesc la paznicul de coastă, un mic vapor ce se răsușește în jurul ancorei la câteva cabluri de țarm. Nimeni nu vorbește, totul e tăcut în afară de zgomotul regulat al mașinii și din timp în timp un țipăt de copil, o voce care cheamă. Au tăcut chiar și câinii. S-au culcat cu boturile în praf, în fața caselor goale, așteptând, parcă, și ei să se întâmple ceva.

Sculpturi de Liviu Brezeanu

POEZIA ȘI CONTROLUL ASUPRA LUMINII

de VIVIAN EDEN

Controlul asupra luminii – capacitatea de a controla producția de căldură și lumină după voința proprie – reprezintă ceea ce distinge ființa umană de celelalte animale; mai mult decât utilizarea uneltelor – urșii panda și așa mai departe sapă cu ajutorul bețelor – și mai mult decât comunicarea prin sunete cu semnificație. Gândiți-vă dacă doriți la balene și păsări.

Controlul asupra focului nu numai că îl situează pe om deasupra celorlalte animale, dar, de asemenea, îl face să fie egal cu zeii, în multe privințe importante. În antica poveste greacă, Prometeu este pedepsit pentru a fi furat focul de la zei și pentru vina de a-l fi oferit pe furiș oamenilor. În primul său monolog din *Prometeu Înlănțuit*, Eschil îl pune pe protagonistul său să spună:

... Așa cum focul s-a dovedit a fi pentru oameni un învățător în fiecare meșteșug, marea lor resursă¹

Odinoară bărbații și femeile puteau face focul acolo unde acesta era necesar, au putut începe să domine forțele ce până acum aparținuseră în exclusivitate naturii – zeilor olimpicieni. Ei puteau provoca alternarea întunericii și a luminii. Ei puteau controla intensitatea luminii, mărind sau micșorând dimensiunea flăcării sau apropiindu-se sau îndepărtându-se de flacră. Ei puteau vedea lucruri și folosi instrumente acolo unde lumina naturală nu pătrundea. Puteau folosi spațiul interior – ceea ce este considerat spațiu pe pământ sau sub copaci – sau spațiul exterior – în timpul nopții la adăpost de elemente și dușmani, pentru hrană și producție. Își puteau construi propriile spații cărora le puteau atribui o semnificație socială, productivă și emoțională. Puteau crea un cerc intim unde povestitul și cântatul deveneau posibile – nu doar transferul informațiilor ci și atribuirea sau articularea de nivele suplimentare de semnificație informațiilor.

Poezia este informația și emoția amintită și transmisă în lumină controlată. Fiecare cultură își are propriul mod caracteristic de a controla lumina. De exemplu, Erich Auerbach a comparat în *Mimesis* luminarea epicului grecesc cu luminarea narațiunii din Vechiul Testament. În *Odisee*, el a scris: „Distinct scoși în evidență, iluminați strălucitor și uniform, oamenii și obiectele stau într-un târâm în care totul este vizibil; și nu mai puțin clar – divin exprimate, liniștiți, chiar în ardoarea lor – sunt sentimentele și gândurile persoanelor implicate”².

Efectul acestei luminări uniforme, spune Auerbach, intervine „pentru a împiedica lectorul să se concentreze exclusiv asupra unei crize prezente: chiar și atunci când se petrec cele mai îngrozitoare lucruri, acestea împiedică instaurarea unui suspans copleșitor”³. Prin contrast, în narațiunea biblică, exemplul pe care el și-l alege este povestea din *Geneză* a sacrificiului lui Isaac – ce este caracterizată prin iluminarea a „doar unei părți a fenomenelor, atât cât este necesar scopului narațiunii, tot restul fiind lăsat în obscuritate”⁴.

Grecilor le plăcea luminarea puternică și uniformă în poezia lor epică; evreilor le plăceau fulgerările din obscuritate.

Stăpânind focul, oamenii au inventat povești cu zei ce au de a face cu controlul asupra luminii, povești alcătuite și iluminate de propriile lor

preferințe în legătură cu lumina. Așa cum am remarcat, grecii l-au inventat pe Prometeu. Reacionând polemic la poveștile despre creație – politeiste și adeseori discutabile, dacă nu violente – din culturile vecine, evreii au invenat o poveste despre Creație având ca autor un singur Dumnezeu. Primii creștini reconstituie povestea mono-teistă a Creației în *Evangelia după Ioan* I:1: La început a fost cuvântul și cuvântul era întru Dumnezeu și cuvântul era Dumnezeu.

Deoarece îmi este foarte cunoscută, aș dori să arunc o scurtă privire – împreună cu dumneavoastră – la povestea evreiască a Creației, pentru a vedea modul în care controlul asupra luminii este conceput ca fiind esențial pentru creație, pentru poezie.

Să examinăm mai întâi textul. Întrucât acest lucru este necesar, eu voi face comentarii asupra traducerii:

TEXT

Geneza: I:1-6

1. *La început, Dumnezeu a creat cerul și pământul.*
2. *Și pământul era fără formă și pustiu; și întunericul era la suprafața adâncului. Și Duhul lui Dumnezeu se mișca la suprafața apelor.*
3. *Și Dumnezeu a spus, să fie lumină; și s-a făcut lumină.*
4. *Și Dumnezeu a văzut lumina, că era bună: Și Dumnezeu a despărțit lumina de întuneric.*
5. *Și Dumnezeu a spus luminii zi, și întunericului – noapte. Și noaptea și dimineața au fost prima zi.*

Deocamdată să nu ne intereseze cine sau ce este Dumnezeu în această poveste; am putea sta aici următoarele câteva vieți sau chiar mai mult, dacă vom încerca să aflăm acest lucru. Să ne referim la acest text ca și cum ar avea un fel de valoare adevărată ce poate fi evaluată prin efectul său asupra conștiinței colective și imaginației individuale în tradiția Occidentală, și nu prin orice fel de standarde universale sau imperative.

1. *La început, Dumnezeu a creat cerul și pământul.* Mai întâi, Dumnezeu a creat materia. Nu există nici o poruncă sau afirmație referitoare la cine a făcut acest lucru, așa cum este relatată povestea din *Geneză*. Acest lucru este foarte misterios, și totuși, în termenii lui Auerbach, foarte caracteristic. Nu ni se spune cum sau în ce moment și cu ce mijloace și dacă cu mâna dreaptă a lui Dumnezeu sau cu mâna sa stângă; pur și simplu ni se spune că s-a întâmplat.

Un pasaj ulterior din *Biblia Ebraică*, asemenea pasajului din *Biblia lui Ioan*, precizează faptul că unelalta a fost cuvântul. Să privim pentru o clipă primele șase versuri ale psalmului 33 – un psalm ce se referă, printre altele, atât la valoarea estetică, cât și la valoarea morală a poeziei.

1. *Bucurați-vă întru Domnul, o, El, cel Drept: căci lauda vine spre cel cinstit.*
2. *Slăviți-L pe Dumnezeu cu harfa; cântați-L cu psalтира și cu un instrument cu zece corzi.*
3. *Cântați-I un cânt nou; cântați cu pricepere și tărie.*
4. *Căci cuvântul lui Dumnezeu este drept; și toate lucrările Sale sunt făcute întru adevăr.*
5. *El iubește dreptatea și judecata; și pământul este plin de bunătaatea lui Dumnezeu.*
6. *Prin cuvântul lui Dumnezeu au fost create*

cerurile; și întreaga lume ce le-a cuprins a creată de răsuflarea gurii sale.

Totuși, așa cum s-a remarcat, primul vers al poveștii Creației nu are nici un verb de vorbire, și versurile următoare au verbe de vorbire – pe care precedă, în cronologia Creației, verbul „a vedea” etimologie comună notează faptul că cuvânt ebraic tradus ca „La început” este doar cuvânt „Bereishit”, derivat din cuvântul „Rosh” însemnând cap. De aceea, există, la cel mai simț nivel, un fel de gândire anterioară Creației; Cre este un act al minții, al gândirii.

Desigur, Cabaliștii au acordat multă atenție întrebării asupra procesului exact prin care Dumnezeu a creat. În secolul al XVI-lea ei s-au întrebat: „Cum a realizat și creat El această lume? Asemeni unui om care își ține respirația, astfel în cea mai scurtă să o poată conține pe cea mai mult? Așa El și-a îngustat lumina într-o respirație c clipă, în concordanță cu propria-i măsură, și lumina a fost confundată în întuneric, și în acel întuneric a cioplit lespezi și a sculptat pietre”⁵. Această doctrină a îngustării este cunoscută ca Tsimtsur a fost dezvoltată de Rabbi Isaac Luria din Safed (1534-1572). După Gershom Scholem „principiul originalitate a acestei doctrine constă în ideea primul act al *Ein-Sof* (Infiniul) nu a fost un act de revelație și emanație, ci unul de tănuire și limitare”⁶.

Aș dori să remarc faptul că această dinamică a tănuirii și a limitării este caracteristică scriiturii ebraice în termenii analizei lui Auerbach, și, asemenea, caracteristică majorității poeziei lirice oricare cultură.

Oricum, doctrina Tsimtsur, sau a contractării divine, a fost povestită mult timp de cabaliști. Probabil că ceea ce constituie interesul deosebit este modul în care aceste idei au fost dezvoltate de Nathan din Gaza. Nathan din Gaza – s-a născut la Ierusalim, aproximativ în anul 1643, devenit o persoană de importanță rabinică în Gduda după cum sugerează porecla sa. El a devenit important susținător al falsului Messiah Shabbetai Zvi, și l-a urmat pe acesta în Balcani, ca apostazia sa de la Islam în 1666, pentru demonstra că noțiunea de conversie a lui Shabbetai era doar o etapă ulterioară necesară înaintea revelației lui Mesia în toată gloria sa adevărată

Desigur, gândirea dualistă fusese prezentă în lumea evreiască cât și în lumea creștină din perioada timpurie. Astfel, în cadrul gândirii mesianice, Nathan din Gaza a rafinat noțiunea... Tsimtsur într-un mod dualist ce a permis lui Mesia să aibă o comportament deviant. În Nathan, Infiniul este – a fost întotdeauna – divizat în două feluri de lumină: „lumina gânditoare” și „lumina lipsită de gând”. Lumina gânditoare include tot ceea ce există în scopul creației și în cadrul acesteia lumina a avut loc actul Tsimtsur. Lumina fără gând a rămas un spirit primordial, neluând deloc parte la creație, și a devenit în mod dialectic, a devenit o putere pozitivă și distructivă. În această lumină necreativă, ce este parte din Dumnezeu însuși, sălășluiesc pur și simplu, Kelippah. De la apariția Tsimtsur sufletul lui Mesia a rămas în lumina fără gând carei datorie este de a se elibera pe sine și deschide spațiul primordial ocupat de lumina lipsită de gând la pătrunderea luminii gânditoare și aduce eliberarea forțelor răului. Întrucât în vizuirea lui Nathan din Gaza asupra Torei, legea este parte din creație – Mesia nu este supus legii sa reprezintă o nouă lege, utopică, întru sine⁷. A Shabbetai Zvi putea face după cum îi plăcea mult sau mai puțin, neconstrâns de jugul Torei

Datorită suferințelor lui, Shabbetai Zvi a devenit și a fost îngropat ca Moslem în Dulcignu Ulcinj, pe coasta Muntenegrului, în timp ce Nathan din Gaza a murit, în Macedonia, și a fost îngropat în 1680, în cimitirul evreiesc din Safed Mormântul lui Nathan a devenit un loc de pelerinaj pentru cabaliști și a fost distrus în timpul celui de-al II-lea război mondial⁸.

2. „Și pământul era lipsit de formă și și întuneric era la suprafața adâncurilor

al lui Dumnezeu se mișca la suprafața
or“. Fără formă și pustiu înseamnă haos.
ria era haotică în al doilea vers.

tr-un mod caracteristic sintaxei evreiești, dar,
cum Auerbach ar fi observat cu siguranță –
deosebire de Grecia, în această doctrină nu
ă nici un fel de tranzitări neambigue între cele
firmații din versul 2. Ar putea fi trei afirmații
iptive echivalente ale aspectelor simultane ale
iei ce urmează imediat după crearea materiei:
ria era haotică, lipsită de formă și era întuneric
is, și momentul a fost caracterizat de duhul
vântul) lui Dumnezeu plutind sau plângând
upra materiei și făcând-o să se încrețească în
e schimbătoare, probabil conform legilor
i și matematicii ce vor fi discernate doar mult
ârziu.

Alternativ, ar putea exista o legătură cauzativă,
nică, între cele trei propoziții: în momentul de
creație, materia era haotică și lipsită de formă
CAUZA întunericului de la suprafața
cului, astfel ÎNCĂT Dumnezeu, găsind ceva
mplet satisfăcător în această situație, plutește
prafața apelor – antropomorfizarea apelor sau
ateriei este inerentă în fraza ebraică „la
față“ – (de la început, omul construiește texte
re putem vedea natura doar cu ochii noștri.
ra este lipsită de chip). Capul lui Dumnezeu
șă cum a fost și înainte, în *tête à tête* cu
rața apelor, făcând ca apele să se miște încolo
oace. În cazul în care nu ați observat, aceasta
o situație erotică, generativă, în cel mai simplu
sexual.

La un moment dat, în timpul acestei plutiri, El
lizat că nu este încă o problemă de formă a
or – problemă pe care El o amână până în ziua
ua – și își dă seama că lucrul de care este
ie înainte ca forma să fie coerentă este lumina.
lema formei pentru lumină este amânată până
atra zi.

„Și Dumnezeu a spus, să fie lumină. Și s-a
t lumină. Astfel, versul 3 este prima relatare
istrată din Scriptură a discursului lui
nezeu sau a oricărui discurs: „Și Dumnezeu a
să fie lumină. Și s-a făcut lumină“. Chiar așa.
nu a fost primul act al creației relatat, aceasta
prima privire fugară asupra procesului creator
e realizată prin vorbire, prin gândire, prin
ea sa, făcând-o astfel să ființeze. În conștiința
ră mitică, prima legătură dintre discurs și
altceva se afla între discurs și lumină.
a este creația.

„Și Dumnezeu a văzut lumina, că era bună:
 Dumnezeu a despărțit lumina de întuneric.

Acum, Dumnezeu face lucruri mai complicate.
întâi examinează fenomenul – „și Dumnezeu a
t lumină“. În al doilea rând, El o evaluează –
era bună“, și în final realizează primul act
al, de a deosebi lucrurile unele de altele și de a
li, ordinea: Dumnezeu a separat lumina de
ntuneric. Examinare, evaluare și instaurare a
lii – acestea sunt actele omenești caracteristice
gândirii morale cât și celei științifice, pentru
prezența luminii este imperativă.

Doar cu mult mai târziu, în ziua a patra,
 Dumnezeu a creat lumina mai mare și lumina mai
– soarele și luna – pentru a putea conduce
și noaptea și le-a așezat pe firmamentele
ti și pentru a distinge lumina de întuneric.
rația conceptuală a luminii de întuneric a
dat creația actualului mecanism ce asigură
anța și regularitatea diviziunii. Mai întâi a
at faptul și valoarea sa, apoi a existat legea.

Conform unei legende populare evreiești:

*Lumina creată chiar la începuturi nu este
ași cu lumina emisă de soare și stele, ce a
ut abia a patra zi. Lumina primei zile a fost
n astfel de tip încât i-a dat mai târziu
ilitatea omului să vadă lumea dintr-o
re. Anticipând răutatea generațiilor
toase ale potopului și Turnului Babel, care
eritau să se bucure de binecuvântarea unui
l de lumini, Dumnezeu a ascuns-o, dar în
a ce va veni ea va apărea celor pioși în toată*

*gloria sa imaculată*⁹.

Lumina a devenit primul fapt consemnat căruia
i s-a atribuit o evaluare și căruia i se opune un fapt
egal: întunericul. Acum, în povestea creației se
specifică faptul că lumina este bună, prin urmare
întunericul este rău. Valenței întunericului nu i se
atribuie nimic, este variabil, deși poate noi îi
atribuim prea ușor o valență negativă.

În poezie, de asemenea, ceea ce este
nespecificat este la fel de puternic – dacă nu chiar
mai puternic – decât ceea ce este specificat:
gândiți-vă la modul în care operează metafora și
alți tropi. Ceea ce este afirmat implică ceea ce este
neafirmat, și puterea a ceea ce este neafirmat este
garantată de ceea ce este afirmat, deși ceea ce este
afirmat este lumină în timp ce, ceea ce este

Ștefan Pelmuș

neafirmat este întuneric. Exact ceea ce, de
exemplu, constituie „hrana pentru acele suflete ale
lui e.e. cummings“ pentru doamnele de la
Cambridge. Și de ce la sfârșitul aceluiași poem este
bomboana furioasă?

5. Și Dumnezeu a numit lumina zi și
întunericul noapte. Și seara și dimineața au fost
prima zi.

O traducere mai îngrijită decât cea canonică a
lui King James – pe care am folosit-o până acum –
ar suna astfel:

„Și Dumnezeu a numit lumina zi, și
întunericul noapte și a fost dimineața, într-o
singură zi.“

În ebraică, aceasta este o singură frază cu două
propoziții foarte frumos echilibrate.

În prima propoziție, Dumnezeu dă nume
luminii și întunericului, menționând mai întâi
lumina, prima sa creație; în a doua propoziție,
noaptea este menționată, mai întâi, dar este
desemnată nu prin numele pe care Dumnezeu
tocmai i l-a atribuit ci prin propriul său început:
dimineață. După primul început, începuturile sunt

onorate.

Acest refren: „și a fost seară și a fost
dimineață“ este repetat la sfârșitul fiecăreia din
cele șase zile ale creației, urmat de numărarea
zilelor. Acest mijloc de structurare este adânc
întipărit în calendarul iudaic și în modalitățile
evreiești de observare: o zi este considerată ca
începând nu cu dimineața ci cu apusul soarelui.
Astfel, de exemplu, a șaptea zi, Sabatul, începe nu
la miezul nopții – o invenție târzie, necesitând
prezența ceasurilor – sau în zori, sâmbăta, ci vineri
seara.

Celălalt lucru interesant despre acest vers final
referitor la prima zi a creației este problema
numirii. Dincolo de primul act fundamental al
vorbirii din versul al treilea – „și Dumnezeu a
spus...“ – atribuirea de nume este al doilea fel de
discurs menționat în Scriptură. Conferirea de nume
este, de asemenea, primul act al discursului atribuit
Omului. Sărind înainte de Geneză II: 19,
descoperim primul act al vorbirii înregistrat al lui
Adam.

„Și din lut Domnul Dumnezeu a creat fiecare
animal din câmpie și fiecare pasăre din văzduh.
Și le-a adus lui Adam să vadă cum le va numi el:
și oricum a numit Adam fiecare făptură vie, acela
i-a fost numele de atunci încolo“.

Numirea este un fel de al doilea act al creației.
Numind lucrurile, noi ne putem gândi la ele,
discuta cu ele, ne putem adresa lor, putem face
poeme despre ele, și totuși, n-am face nimic din
toate acestea fără să fi obținut mai întâi controlul
asupra luminii. Sper că această scurtă discuție
despre povestea evreiască a creării luminii a
indicat câteva legături dintre Lumină și Poezie.

Revenim la această poveste pentru că este o
poveste atât de bună, profund mișcătoare, și totuși,
într-un fel, profund deconcertantă. Aș dori să
închei cu o revenire la o poveste, aparținând
scriitorului israelian Hanoah Levin, într-o
traducere-studiu, neautorizată, din colecția sa:
„Ce-i pasă unei păsări?“ Povestea se numește
„Facerea lumii“.

*La început, Dumnezeu a creat cerul și
pământul. Și pământul era fără formă și sterp; și
întunericul era la suprafața abisului; și Duhul lui
Dumnezeu se mișca la suprafața apelor. Și
Dumnezeu a spus: „Să fie lumină!“, și a fost
întuneric. Și pământul era fără formă și sterp și
întunericul era la suprafața abisului. Și a fost
seară, și a fost dimineață în aceeași zi. Și
Dumnezeu s-a ridicat a doua zi și a spus: „Să fie
lumină!“ și a fost întuneric. Și pământul era fără
formă și sterp și întunericul era la suprafața
abisului. Și a fost seară, și a fost dimineață a
doua zi. Și Dumnezeu s-a ridicat în cea de-a treia
zi și a spus: „Pentru a treia și ultima oară: Să fie
lumină!“ și a fost întuneric. Și pământul era fără
formă și sterp și întunericul era la suprafața
abisului. Și a fost seară, și a fost dimineață a
treia zi. Și Dumnezeu nu a spus nici un cuvânt în ziua
a patra nici în ziua a cincea. Și în cea de-a șasea
zi, Dumnezeu s-a ridicat și a strigat din răsupăterii:
„Fie că sunt Dumnezeu sau nu... Să fie lumină,
fir'ar al dracului!“ Și o lumină mică s-a ivit în
fereastra uneiia dintre case și un bărbat în pijama
a privit afară și a întrebat: „Cine strigă că este
Dumnezeu la douăsprezece noaptea?“*

În românește de
Daniela Giurculescu

1 Eschil: Prometeu și alte piese, tr. Philip Vellacott,
Penguin, 1961, p. 24

2 Erich Auerbach, Mimesis, tr. Willard Trask,
Princeton University Press, 1953, p. 3

3 Ibid., p. 11

4 loc. cit

5 Gershom Scholem, Kabbalah, Keter Publishing,
House, Ierusalim, 1988, p. 129

6 Ibid.

7 Ibid., p. 270-271

8 Ibid., p. 268-269 și p. 439

9 Louis Ginzberg, Legendele evreilor, vol. 1, trad.
Henrietta Szold, 1909, The Jewish Publication
Society of America, p. 8-9

1. Din „ Ardere de tot“ (1976), Ileana Mălăncioiu privește „Către Ieronim“ (1970).

2. Alexandru Philippide pe când își făcea „Visuri în vuietul vremii“ (1939).

3. Privitori ca la teatru: Fănuș Băileșteanu, Ion Brad, Irina Mavrodin, Traian Iancu și Anghel Dumbrăveanu.

4. Din biblioteca Ninei Cassian, Al. I. Ștefănescu scrutează orizontul cu bărbăție.

5. Nicolae Gheran poartă la inimă un premiu obținut pentru traduceri.

În acest moment revista noastră se difuzează la toate chioșcurile RODIPET din țară. În București, poate fi procurată de la următoarele puncte: librăriile Humanitas, librăria Sadoveanu, librăria Cartea Românească, sala Radio, piața Romană, Pasajul Universității și Muzeul Literaturii Române. Totuși, cel mai sigur mod de a intra în posesia ei este abonamentul. E ieftin și vă aduce la timp revista în casele dumneavoastră.